30450/A

TRACTATIO CHIRURGICO-MEDICA

PROPONENS QUÆSTIONEM

AN VARIOLAS IN NOSTRIS REGIONIBUS INOCULARE SIT CONSULENDUM

AUTHORE

JOSEPHO RENATO MARIA JOACHIM

Emerito J. V. C. Phil. ac Medic. Doct.

ARGENTORATI,

Sumptib. Joh. Dan. Dulseckeri, Bibliopolæ. 1755.

27100

30450/A/2

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Totius Operis Conſpectus.

Ingreſſus.

§. I. *Traditur variolarum naturalium deſcriptio ac diviſio.*

§. II. III. IV. & V. *Oſtenduntur pericu-loſiſſima illarum phænomena per quatuor periodos Scil. Invaſionis, Eruptionis, Suppurationis & Desquammationis.*

§. VI. *Aſſignantur horum phænomenorum cauſæ, quæ ſunt triplicis generis: Naturales, non Naturales, & Præternaturales.*

VII. *Methodus Variolarum naturalium, tam Curatoria, quam præſervatoria examinatur, & utriusque demonſtrantur defectus.*

§. VIII. IX. *A Variolis naturalibus ad artificiales ſive Inoculationem fit progreſſus, traditurque illius Hiſtoria usque dum Conſtantinopolim fuerit propagata. De hoc dein agitur.*

§. X. *Quomodo in Angliam & alia
Regiones tranſmarinas penetrârit*

§. XI. *Quid de illa Galli, quid reli
quarum Europæ Provinciarum in
colæ ſentiant, docetur.*

§. XII. *Clara & diſtincta datur ino
culationis idea.*

§. XIII. *Variæ inoculandi apud Chi
nenſes, Circaſſios &c. Methodi pon
derantur.*

§. XIV. *Methodus Anglicana & Ge
nevenſis tanquam omnibus aliis præ
ferenda laudatur.*

§. XV. *Quomodo pro Inoculatione præ
paranda, & toto morbi decurſi
tractanda ſint Corpora, oſtendi
tur.*

§. XVI. *Summa diverſitas ſymptoma
tum variolarum artificialium &
naturalium per experientiam proba
tur & rationem.*

§. XVII. *Variis ex Religione, Ex
perientia, Ratione, & Politia de
ſumptis reſpondetur objectionibus.*

Ingreſſ

Ingreſſus.

QUæſtionem, quam in præſens diſcutiendam aſſumo, maximi eſſe momenti, difficillimam, delicatiſſimamque, nemo eſt, qui non videat; & vel ideo nonniſi ſummis cum cautelis, maturo cum judicio, non tam à Tyrone Medico (de quo optime quadrat illud Divi ſenis noſtri: *Experimentum periculoſum, judicium difficile*) quam ab illo, qui graviſſimo authoritatis pondere ſuffultus, experientiâ diuturnâ eſt exercitatus, decidendam, quivis facile perſpiciet: Labaſcunt quoque vix non ſub tanti operis magnitudine impares oneri ferendo humeri; Quo enim cunque dubios verto oculos, ſcopulos video & charybdes, é quibus cum laude emergere, in tanto virorum eruditiſſimorum, in utramque partem acerrime diſceptantium diſſenſu fere eſt impoſſibile. In negativam igitur cœcus ruam? Aſt ſeri

ſunt, inquient, conatus tui, captâ jam Troja inutiles fers Priamo ſuppetias, ſtat firmo ſatis talo contra te integrarum Nationum ſeſe tibi opponentium authoritas, quæ explosâ tuâ in ſcholarum tantummodo angulis & ſordido antiquitatis pulvere obſoletâ ſententiâ, ratione convictæ & experientiâ, variolarum tranſplantationem in aularum etiam regiarum luce ac ſplendore tentatam, probatam, & approbatam, inter tubas & tympana civitate jam diu donatam, inflatis, ut ajunt, buccis deprædicant. Affirmativæ vis patrocinium ſuſcipiam? Actum ſaltem hiſce in Regionibus videbor agere, dum contrariùm ampliſſimis exercitatiſſimorum & experientiſſimorum in arte ſalutari magiſtrorum deciſum eſt præjudiciis; in ipſo Apollinis fano, in ſcholis medicis fatalis jam lata eſt ſententia: Ergo Variolas inoculare nefas. Aſt quidquid ſit, feſtinemus lente, non audacter quippiam enuntio; terrent fulmina, non vero veritatis lauro præmunitum. Excutiam proinde, quantum in me erit, placide omnia graviſſimæ hujus quæſtionis momenta, nativamque thematis controverſi faciem pro modulo meo ita exhibebo, ut ratione ſimul & experientiâ motus Variolas in noſtris Regionibus per Inoculationem propagandas quivis mecum

eum poſſit concludere. Quod ut rite fiat, colligam nunc in unum ea, quæ in probatiſſimis, qui de hac materia ſcripſerunt, Authoribus, reperire datum eſt, iisque omnibus, quantum fieri potuit, in bonum ordinem redactis & amplificatis, mea quoque qualiacunque adjiciam hac de re ſenſa, non quidem vanus levis gloriolæ auceps, ſed ſolo ſalutis humani generis ſtudio tractus, & opis ferendæ deſiderio incenſus. Tu interim L. B. de hiſce ſtudii mei medici primitiis, quidquid placuerit, judica, & vale, cogitaque veriſſimum eſſe illud:

Carpere cujusvis, non eſt imitarier omnis.

§. I.

Priusquam ad ipſum propoſitæ quæſtionis crinomenon, ad Inoculationem (a) ſeu Variolarum artificialium dictarum communicationem paulo propius accedam; ante omnia quædam à ſcopo meo

(a) Juvat hic in limine ſtatim majoris claritatis gratia brevem variolarum artificialium dare deſcriptionem: Variolarum artificialium communicatio, ob analogiam inoculatio dicta, eſt operatio chirurgico-Medica, quâ materia variolarum non malignarum ex corpore Varioloſo in aliud ſanum, bene valens, & prævie præparatum transfertur, ſimilesque Variolis naturalibus puſtulæ in illo excitantur.

meo haud aliena de Variolarum naturalium indole præmittenda exiſtimo, ut rite inſtitutâ utrarumque comparatione majus vel minus in humanum genus ex his illisve redundans periculum appareat manifeſtius. Sub Variolarum ego naturalium nomine intelligo cum Excellentiſſimo SACHSIO, Præceptore pio ſemper cultu devenerando: *Puſtulas corporis ſuperficiem plus minusve occupantes, cum febre acuta, inflammatoriis utplurimum affini, conjunctas, à ſanguine, ſero, & lympha corruptis, in minimis vaſis lateralibus & excretoriis ſtagnantibus, originem ducentibus* (b). Sed, cum mire admodum ludat

(b) Prudenter monet Oratorum Princeps CICERO l. 1. de Offic. omnem à ratione ſuſcipiendam de aliqua re inſtitutionem debere à definitione proficiſci, ut intelligatur, quid ſit id, de quo diſputatur. Auream hanc ego lubens ſequerer regulam in præſenti tractatione, niſi immortalis Anglorum Hippocrates, ingenuus SYDENHAMUS de morbi eſſentia differens Op. Medic. T. 1. pag. 86. Edit. Genev. ob naturalem & communem ſibi cum reliquis hominibus intellectûs defectum neſcire illam plane ſe fateretur. Nolim proinde exactam à me ad ſtrictioris Logicæ regulas expectetis mali illius definitionem, cujus tam late patet natura, quodque tantam in ſe continet ſymptomatum diſcrepantium ſyndromen, ut arctioribus definitionis cancellis comprehendi haud poſſit. Brevem ſolummodo Variolarum exhibeo Hiſto-

dat in morbi ejuſcemodi generatione natura, ut pro majori minorive nunc ſanguinis, nunc ſeri, nunc utriusque ſpiſſitudine & corruptione, pro varia aliaque corporum diatheſi, pro malignio-ri aut benigniori aëris conſtitutione non ſolum Variolarum indoles, ſed & decur-ſus, ordoque mutetur, cum accuratiori-bus Pathologiæ ſanioris ſcriptoribus in va-rias Vari las claſſes arbitror diſpeſcendas. Primam ſub *verarum*, ſub *ſpuriarum* ti-tulo comprehendo alteram. *Hæ* ſeroſâ magis præditæ materiâ, mitiori utpluri-mum ſtipatæ febri conſpiciuntur. *Illæ* ſanie vel pure refertæ, acutæ plerumque inflammatoriæ febri occurrunt deſponſa-tæ; quæ ſi diſtincta inter ſeſe in exteriori cutis cortice efformant ſpatia, *diſcretæ*; ſi nulla fere relinquunt intervalla, ſed ita potius ſibi exiſtunt implicitæ, ut in unicam quaſi veſiculam abire videantur, *confluentes*, & pro materiæ contentæ aut veſicularum continentium diverſitate, co-lore, & figura modo *purulentæ*, modo *ſebaceæ*, modo *ſanioſæ*, modo *lividæ ni-græve*, *acuminatæ* modo, modo *ſeſſiles*,

 modo

Hiſtoriam ſeu deſcriptionem cum potiſſimorum ſymptomatum recenſione, confiſus fore, ut L. B. quæ hinc inde deſiderari forte poterunt, ex aliis Authoribus ſupplere non dedignetur.

modo *globoſæ* ſalutantur. Quædam ſine graviorum ſymptomatum præſentia blande ſuum abſolvunt decurſum, & *benignæ*, quædam nulli adſtrictæ legi atrocioribus comitatæ accidentibus ſeſe monſtrant, & *malignæ* in Medicorum ſcholis nuncupantur. Subinde plures ejusdem loci incolas ſub certa aëris diatheſi invadunt, & *epidemicæ*, ſubinde in unius aut alterius ſpecifica corporis diſpoſitione ſua deprehendunt incunabula, & *ſporadicæ* audiunt. In infantilem aut juvenilem ſi graſſantur ætatem, *congruarum*, ſi inverſo rerum ordine adultæ ætati, vel viridi, vel decrepitæ ſenectuti præter ſpem & expectationem ſtruunt inſidias, *incongruarum* jure merentur prædicatum. Tandem quia ſæpe absque aliorum morborum comitatu apparent, *ſimplices* dicuntur, non raro etiam tanquam neci inferendæ impares, aliis ſtipatæ malorum generibus, iniquâ videlicet purpurâ, aut truculentis petechiis in miſeros mortales ſuam exercent tyrannidem, tuncque *complicatæ* vocantur.

§. II.

Traditâ qualicunque Variolarum naturalium deſcriptione ac diviſione funeſtiſſima illa, quæ morbum hunc antecedunt,

&

&, velut umbra corpus, ſubſequuntur phænomena, per quatuor potiſſimum illarum periodos, ceu totidem tragicas variolosæ Hiſtoriæ Epochas, ſunt examinanda. Non prius fœdiſſimis Variolarum puſtulis deformatur cutis, quin varia turbatarum actionum ſymptomata mox aperiundæ triſtiori tragœdiæ præludant. Hæc prima Variolarum Epocha, quæ *tempus invaſionis* mihi audit. Non hic immorabor multum adulterino illi Variolarum generi, quas *nothas* dicunt; cum debito ſervato regimine in ipſo, ut ita dicam, ortu ſuum jam inveniant occaſum. Hoc ſolum, ut ajunt, in tranſitu annotaſſe ſufficiat, neminem, utut hiſce fuerit obſeſſus, à fatalis illius tributi ſpecie, quod *genuinæ* expetunt, propterea ſe impoſterum gloriari poſſe immunem. *Benignas* pariter non attingo, tanquam periculi ordinarie expertes; cum enim plerumque temperato vere in corporibus non adeo impuris, nec ſero & ſanguine repletis oriantur, facile ſolius naturæ beneficio acris & irritans materiæ qualitas non modo mediante ſucco roſcido in corpore corrigitur, ſed & ſalutari ejusdem affluxu in ipſo ſuppurationis actu plane mitis & blanda efficitur (c). Aſt illud dole-

(c) Hoffmann, M. R. S. T. 4. p. I. §. VII. p. 146.

 de

mus ſæpe ſæpius calidioribus tractatas re-
mediis, quæ in *benignarum* ordine lætio-
ri ſubſtitiſſent omine, in *malignarum* fa-
miliam, cum ſummo ægrorum diſcrimi-
ne, ſtupendâ tranſiiſſe metamorphoſi (d).
Imo & illud ſemper lugemus, ſi quando
infortunato ſydere in ſalutarem alias cata-
meniorum lochiorumque fluxum beni-
gnarum eruptio ſuppuratiove incidit, qu
vix non ſemper tunc fatalem iiſdem exi-
tum afferre ſolet. De veris itaque (
quidem malignis ſolummodo mihi ſerm
erit. Quamprimum ſpeciale fermentati-
vâ ſuique multiplicativâ indole præditum
& vel ideo forte peſtilentiâ infelici ſorte
re vix inferius (e) in atmoſphæra diſſe-
minatum varioloſi veneni genus in cor-
pore humano intra glandularum cutanea-
rum cava receptum, à vaſis bibulis ab-
ſorptum

de paucis & diſtinctis exanthematibus ait Sydenh
l. c. p. 244. parum illa habent momenti ſive in han
ſive in alteram partem, ſi vel mediocriter in ar
valeat is, qui medetur.

(d) Sydenham l. c. dum pergit his verbis: qua
quam etiam in genere hoc ut ut ſuopte ingenio or
ni vacet periculo, haud pauci (quod ſerio & ſe
dolendum eſt) libitinæ ceſſerint, quoties malo f
fato in eos inciderint, qui in calore promoven
ſpem omnem ponentes, cum morbo ad jugula
dum ægrum, licet inſcii, conſpirabant.

(e) Hoffm. l. c. §. XV. p. 150.

ſorptum, & ab amica, per occultam quandam vel affinitatis, vel adhæſionis, vel attractionis cauſam, inventâ materiâ, quam focum Variolarum dicit BUTINI (f) animatum, per reliquos vaſorum canales integræ humorum maſſæ communicatur, eidemque ob vim coagulantem phlogiſtica diatheſis inuritur; in id unice otis, quantis poteſt viribus, providens incumbit natura, ut particulas has, queis neſcio acribus armatas ſpiculis digerat, digeſtas ſubigat, ſubactas tandem, idque tunc facilius in exteriorem microcoſmi corticem eliminet; quo tempore, motâ ſeditione, perturbato ſanguinis ſtatu, coactoque in fortiores motus illius circulo, atque inductâ auctiori Ventriculorum cordis contractione febris accendatur neceſſe eſt: quin imo denſum incenſarum, ac furentium, perque omnem longe lateque circulantis ſanguinis ditionem tumultuantium particularum agmen, inſignem corporis laſſitudinem, ſummam virium proſtrationem, alvi officio ſuo non fungentis ſegnitiem, ciborum faſtidium, crebros vomitionis actus, ſomnum inquietum, cephalalgiam ſatis vehementem, deliram animi per-

(f) Traité de la petite Verole communiquée par inoculation. p. 8.

perturbationem, lancinantes aut tenſiv abdominis, lumborumque dolores, vag arthritica, nephritica, pleuritica, colic que tormenta, ſpaſticos convulſivosqu artuum motus, & quæ ſunt alia ſexcen hujus ferocis morbi ſymptomata, pro ha rum vel illarum partium locorumque con tactu irritationeque neceſſario producit tamque diu ſuam exercet in fragili miſe rorum mortalium machina tyrannidem donec reportatâ lauro natura, voti ſu compos facta, peccante in ſanguine ma teriâ, à ſanguine ipſo ſeparatâ, per ſalu tare criſeos indicium, ad commune cor poris emunctorium propulſatâ primam abſolverit periodum (g). Verum, quod dolenter utique referimus, non ſemper rebelles materiæ varioloſæ particulæ ſalu tari faventis naturæ obediunt conamini ſed neglecto ordinario dierum criticorum curſ

(g) SYDENHAM l. c. p. 236. Nemo, ſi mutat nonnihil phraſi, verba hæc mihi, uti & in ſe quentibus, appropriem, vitio vertat; ne cento nem referat hæc Diſſertatio, quantum fieri po tuit, æqualitatem ſtyli ſectatus ſum. Nec op probrio mihi dabit quiſpiam, quod multa ex Au thoribus huc tranſtulerim; eo enim feci fine, u dictis meis major concilietur authoritas, ſi tan torum virorum ore loquar; non enim glorioſi ſummorum in arte magiſtrorum pennis ſine pla gii tamen nota gloriari erubeſco.

urſu duplicatam accendunt febrem longe
uneſtiſſimam (h). Si funeſtum miaſma
bras fortes tenſaſque, ſi ſanguinem co-
ioſum invenit & ſpiſſum, ſi etiam pro
ıgendo malorum cumulo ventriculum,
rimaſque vias cacochymicâ cruditatum
bſeſſas colluvie, aut ſcorbuticâ ſuccorum
crimoniâ laborantia corpora infelici of-
endit auſpicio, augentur anxietates, in-
aleſcunt ſpaſmi, & ad extremam diffuſi
utem, horripilationem ibi faciunt ejuſque
onſtrictionem. Subſequitur vehemens
lor febris, hinc acuta inflammatoria ac-
enditur, quæ ſubinde tanto debacchatur
rore, ut nec molle pulmonum viſcus,
ec ſubtiliſſimam cerebri ſubſtantiam, nec
landuloſam faucium cavitatem, aut alias
rtes nobiliores relinquat intacta, non ſi-
e periculo vitæ præſentiſſimo. Miſſus
nc è vena cruor *cruſtam* utplurimum
bam, tenacem, *inflammatoriam* vocant,
ſtit: Niſi tunc citiſſimis repagulis effræ-
ıta coërceatur ſanguinis ebullitio, im-
aneſque in vaſorum & nervoſarum par-
ım ſyſtemate motus ad debitum tradu-
ntur moderamen, fatali æger abripitur
ireneſi, aut, quæ plerumque comes eſt,
lethali

) Huxham Eſſay ſur la petite Verole traduit de
l'Anglois par Clutton p. 161. & ſeqq.

(i) lethali ſuffocatur peripneumoniâ. Me-
dici tangentis manui offertur pulſus cre-
ber, durus, inæqualis, fatali tendinum
(k) convulſionum inſtantium præſagio
ſtipatus ſubſultu, liberum alias reſpiratio-
nis negotium calore, parvitate, & diffi-
cultate turbatur, qui per renes elabitur
humor, rubicundi & flammei exiſtit co-
loris, ſitis eſt intenſa, lingua fit aſpera
ſicca; quæ cuncta mortis fores pulſan-
indicia haud obſcura. Sin vero Variol-
rum venenum in corpus variis jam pr-
greſſis infirmitatibus labefactatum, debi-
vaſorum tono deſtitutum incidat, feb-
alia quidem ſed æque funeſta, ac prio-
ordinariis lentarum & nervis potiſſimu-
inimicarum ſtipata febrium apparet ſym-
tomatibus. Infelix tunc æger longo
temporis ſpatio languet, evaneſcit ſenſi-
ſpirituum vitalium robur, pulſus eſt c-
ler, debilis tamen & vacillans, urina c-
ra, ſed cruda, corporis habitus pallo-
turpi defœdatus, aſſociat ſe hiſce m-
vertigo continua, gravativus capitis d-
lor, virium vitalium ſolutio, verbo in-
perabilis totius corporis laſſitudo, & qu-
ta-

(i) Klein Interpres Clinicus p. 291.

(k) Nenter Fundamenta Medic. Theor. Pract.
T. 2. p. 560.

tandem aliud? niſi, quod natura tot undique malis preſſa, illiſque ſuperandis impar, ſuis fruſtrata conatibus, tandem vel antequam Variolæ erumpant, vel poſt illas, ob nimiam tarditatem peſſimâ notatas indole, ſuccumbat. Nec mirum; dum enim contagii acris & coagulantis copia, ſub contractili languente cordis vi, ægre ſubigitur, frangitur & expellitur, dum vitales ſpiritus in ſubtiliſſimis & inviſibilibus nervorum canaliculis rite ſuum abſolvere nequeunt circulum, dum requiſitam perdunt elaſticitatem vaſa, dum ſegniores evadunt in dies oſcillationum motus, dum omnis ſecretionum & excretionum, ſpecialiter illarum, quæ ad conſervandam vitam maxime ſunt neceſſariæ, turbatur œconomia, ſenſim ſenſimque inflammatoriâ humores ſtaſi, nonniſi gangrænâ & ſphacelo terminandâ corripiantur ægri oportet (l). Quam periculoſa ſit

(l) Funeſtum hujus rei præbet exemplum Hoffm. l. c. Obſerv. IX. p. 184. Epicriſis huc referri meretur. p. 185. Cauſa horrendæ catastrophes vix alia eſt, quam quod variolæ inciderunt in corpus, in quo per diuturnam febrem & calorem vires conſumptæ, & benigni ac temperati ſucci dyſcraſiam viſcidam, impuram, excrementitiam contraxerunt; cum enim ipſæ variolæ jam ejus ſint indolis, ut roſcidos corporis

ſit illa febris ſpecies, petechialis dicta, quæ infortunato ſeſe non raro Variolis jungit connubio, non opus eſt multis demonſtrare. Quiſquis novit pedetentim illam ad univerſalem totam ſanguinis maſſam diſponere diſſolutionem facile illam vel in prima vel certe in ſecunda epocha ſemper eſſe vel fore fatalem perſpiciet (m). Haud raro etiam brevi temporis ſpatio & ſpeciali aëris maximopere infecti diſpoſitione exaltatum immodice fermentum tantam conficit varioloſæ colluviei copiam, ut incipiente etiam morbo fatiſcens citiſſime ad plures rapiatur æger (n). Accedit ſæpe ex turbata univerſali motuum œconomia delirium, lipothymia, vix com-

ris ſuccos conſumant, & putres ulcerationes ob id ſæpe relinqant, mirum non eſt cancroſam corruptionem in tam imbelli corpore fuiſſe ſubortam.

(m) Sydenh. l. c. p. 232. Atque hanc ob cauſam, ſiquid ego judico, maculæ purpureæ plenam exanthematum eruptionem haud raro præveniebant, & quæ eas extrudebat vehementior inflammatio, debitam ſanguinis craſin interturbans atque diſperdens, etiam ante juſtam materiæ morbificæ expulſionem præmaturam mortem accerſebat &c.

(n) Sydenh. l. c. p. 237. materia enim morboſa tum præ nimia ſui copia, tum præ motu inordinato ac confuſo in ſanguinis maſſa excitato ſe nequit extricare, & foras educere.

compeſcenda narium hæmorrhagia (o); mictus creber cruentus, ſanguinis ſputum impetuoſum, infauſti plerumque latentis in occulto mortis nuncii (p).

§. III.

(o) Hoc ſtipatæ ſymptomate apparuerunt Anno proxime elapſo epidemice graſſantes in urbe romana Variolæ, quæ ſuperveniente paucorum dierum intervallo durante febre atrociſſimâ, intra breve tempus plusquam 2000. jugularunt ægrotos. Ita Novellæ paſſim Ann. 1754. Mens. Novembr. & Decembr. Pertinent huc quoque in JOURNAL BRITANNIQUE mois deMars & d'Avril 1754 p. 443. ita depictæ Variolæ : periculoſæ fuerunt hoc menſe Variolæ ; Puſtulæ ſubinde ſecundo jam ſeſe manifeſtarunt die, quin ulla fere præceſſiſſent ſymptomata. Febris erat minus violenta, pulſus ſæpe uſque ad quartum vel quintum diem ſani hominis pulſui erat æqualis, æger nihilominus noctem tranſigebat inter deliria, & immodicum ſalivæ profluvium. Septimo die pulſus evadebat vividior, quin evaderet fortior, (le pouls devenoit plus vif, ſans devenir plus fort) calor, inquietudines & deliria augeſcebant, puſtulæ alias repletæ materiâ flaveſcente & bene coctâ, nil continebant, niſi quandam cremoris pallidi ſpeciem, confluxus illarum in facie, cruſtæ gangrænoſæ, cutis membranæ pergamenæ humidæ ſimilis, ſeræ nimis fuerunt periculi prodromæ, moriebatur æger circa undecimam diem ſuffocatus, aut ſi hunc emetiebatur terminum, vix ſecundæ febris inſultui reſiſtebat. . . Ex MERCURE DE FRANCE cit. in Journal. Britann. l. c. apparet Variolas Ann. 1753. a menſe Junio uſque ad Decembr. ejuſdem generis fuiſſe graſſatas, eaſque magis univerſaliter & lethaliter.

(p) Vid. paſſim SYDENH. HOFFM. KLEIN. &c.

§. III.

Utut periculorum plena hæc prima Variolarum Epocha, non omnibus tamen ſemper exiſtit fatalis: multi enumeratis hiſce ſeſe feliciter ſubducunt charybdibus; ſed in ſcyllam incidunt, triſtiſſimum facturi vitæ naufragium in ſecunda, quam *tempus eruptionis* appello. Victrix natura, ut primum rebelles miaſmatis venenati particulas à rubicundi liquoris maſſa ſeparatas ad tubuloſam cutis propulſavit ſubſtantiam, ut prius in ſanguine, ita nunc in carnea mole, quod ſupereſt, tragœdiæ abſolvit. Sicut vero natura non aliâ ſaltem hactenus cognitâ methodo, quam accenſa febre peccantem in ſanguine materiam Varioloſam novit amoliri; ita etiam non niſi facto apoſtemate maſſam carneam ab inſidiantibus ſibi inquilinis ſcit liberare. Stabulantes proinde in carnibus demum particulæ primum in phlegmonas, ſed augeſcentes in horas, efferatiores inde & inflammatiores redditæ tandem in pus optimæ notæ, niſi quid obſtet, ut deſinant, neceſſe eſt. (q) Atenim vero obſtat perſæpe plurimum, quod non tantum ſalutares febris, reliquorumque accidentium remora-

tu-

(q) Sydenh. l. c. p. 236.

ctur inducias, verum etiam, dum duplicatis ctibus recrudeſcunt omnia; & ipſa Febris accenditur vehementius, ſtatum ægri longe reddit acerbiorem, eruptionemque Variolarum ancipitem; neminem enim in rebus pathologicis adeo hoſpitem arbitror & peregrinum, qui neſciat, diſcretarum Variolarum eruptionem in quartum à primo morbi inſultu diem, dum confluentium in tertium, ut plurimum incidere. Quoties vero non eveniſſe inopinato territi ſpectaculo vidimus, ut vel plane non, vel nimis tarde, vel nimis cito graviſſimis notatæ prodierint ſymptomatibus Variolæ, manifeſto utique latentis ſub herba anguis & certiſſimi imminentis periculi argumento. Primus caſus, quando nimirum non erumpunt puſtulæ, perdito naturæ debilitatæ robori adſcribendus venit; Variolarum enim effloreſcentia, cruditatum ſeparatio & excretio ab hac energia unice dependet; ob nimis irregularem vero ſanguinis motum, ob ſecretiones à naturali plane deflectentes ordine, ob vires in expellendo deficientes, ut eruptio omnino inhibeatur, neceſſe eſt. Sed cum de his jam §. *præced.* verba fecerim, pluribus hic dicendis ſuperſedeo, niſi, quod à diuturniori atrociorum phænomenorum duratione ægri ſtatum indies reddi pe-

periculoſiorem eruptionemque incertiorem probe velim annotari. Vitiata etiam, hoſpitans in M. S. qualitas ſaluberrimum interrumpit naturæ negotium; tunc accedente præſertim regimine calidiori exuberans fermenti varioloſi ita exaſperatur agitatio, in violentam ita concitatur denſus phlogiſtice ſanguis furorem, ut tali ratione inſigniter attenuatus, diffractis etiam vaſorum clauſtris, nunc per mictum cruentum è renibus elabatur, nunc per pulmonum ſpongioſum viſcus expuatur, nunc è nare plenis rivis deſtillet, nunc per purpureas maculas, dum ad arteriarum extremitates in muſculis & cute adigitur, terminetur, unde totidem quaſi ſphaceli his in partibus, in quibus extravaſatus coagulatur ſanguis, oboriuntur (r). Obſervavit ſæpius HOFFMANN (s) à nimia ſanguinis redundantia ſufficientem materiæ varioloſæ ad corticem corporis propulſionem fuiſſe impeditam, indeque effectum, ut diſcretarum tantummodo puſtularum eruperint primitiæ, relictâ intus materiâ; unde circa declinationem varia ſymptomata ſpaſmodica, convulſiva, deliria, catarrhi ſuffocativi, quin apople-

(r) SYDENHAM l. c. p. 85. & 236.
(s) l. c. p. 155.

poplexia fuerint inducta. In eo caſu, ubi tarde nimis erumpunt maculæ, ibi eædem occurrere poſſunt cauſæ, eademque proinde ſeſe manifeſtare phænomena, de quibus modo diſſerui; hac ſaltem cum differentia, quod tunc integra, nunc vero ex parte ſolum acrium particularum, per vaſa venoſa juxta circulationis legem in maſſam ſanguineam reſorpta colluvies vehementem in modum cum ipſo ſanguine incitetur, ut ſubminiſtrato inde febriculæ fomite, infauſtæ plerumque tragœdiæ luctuoſior finem imponat cataſtrophe. Et quo major miaſmatis rubicundo ingeritur liquori copia, eo atrocior accenditur febris, cui vires ægri plane ſunt impares, eoque celerius omnis illius maſſa ceu exitiali quodam inquinatur veneno (t). Periculoſior tamen longe eſt ille indicatus ſtatus, in quo ob vitiatam ſanguinis qualitatem, ob fortiorem febris inſultum,

 ob

(t) Sydenh. l. c. p. 236. & 81. 82. ait. ſi ob atrocius aliquod ſymptoma ad quartum vel quintum diem uſque differatur eruptio (de confluentibus loquitur) & acutiſſimus dolor nunc in regione lumborum paroxyſmi nephritici æmulus &c. ægrum defatigat angitque, hiſce in caſibus licet ſint infrequentes Variolæ ſerius ſolito erumpunt, utpote ab immani ſymptomatum violentia conſtrictæ atque impeditæ . . . . & periculo minime vacant.

ob præcipitem nimis materiæ varioloſæ aſſimilationem citius, quam par eſt, ſubinde in magna etiam quantitate ſeſe manifeſtant fructuum præcociorum ad inſtar inani ſpe lactantes varioloſæ maculæ; ſanguis enim & reliqui humores nimium excalefacti fortiori particularum impreſſioni promptius cedentes, citius quam res poſtulat, acres puſtulas omnes ad exteriorem corporis habitum pellunt, quæ latius ſeſe ſubinde expandunt, atque inter ſe confluunt, profundius erodunt, ruptæ nullam materiam purulentam æqualem, ſed ſaniem ſeroſam oſtendunt, quandoque etiam nil niſi aërem continent, aut diffluentibus penitus humoribus nimio impetu non tantum exteriorem cutis corticem atro livore corrumpunt, quin & interiora occupant viſcera, & in iis lethales producunt inflammationes, ægrumque ſemper in præſentiſſimum vitæ conjiciunt diſcrimen. Audiatur præ cæteris accommodatum ſcopo meo divinum SYDENHAMI effatum: (u) Medicus, inquit, ubi primis morbi diebus ægrum inviſens, faciem ad inſtar pulveris è limatura acicularum undique reſperſam contemplabitur, mortem prædicet uno aliquo è diebus jam memo-

(u) l. c. p. 234.

memoratis involuturum; idque præ indomita vi febris ſuccedaneæ, quam pro ratione quantitatis puris ex innumeris iſtis apoſtematis in ſanguinem rejecti deſævire neceſſe eſt. Imo ejusdem teſtimonio (w) funeſta hæc ruina aliquot, antequam ingruat, diebus, ut ut belle ſeſe in ſpeciem habere videatur æger, facile poteſt prævideri. Periculoſæ ſubjungit, plenum opus aleæ eſt, quidquid moliamur jam conſtituto in hac ſpecie morbo; nec ſi tandem æger mortem evaſerit, id tam meæ debetur ſolertiæ, quam vel inſigni narium hæmorrhagiæ vel fortuitæ alicui, quæ morbo accidit mutationi. (x) Vir ſinceriſſimus ait præterea: ex dictis itaque ſatis videtur manifeſtum, in quam incerto lubricoque loco tum morbus ille, de quo loquimur, tum praxis medica, quæ eidem accommodanda. Atque exinde in genere pronunciare non veretur, illius famam, qui in medicando hoc morbo frequenter ſeſe exerceret, in anguſto verſari &c. (y) Triſtes alias eruptionis variolarum præcipue irregularium confluen-

(w) l. c. p. 235.
(x) l. c. p. 84.
(y) Plura vid. apud SYDENH. l. c. p. 239. confer. & HOFFM. BOERHAVE, NENTER de Variolis.

tium atro ubique malignitatis carbone notatarum pediſſequas, ceu enumeratorum funeſtiſſimorum ſymptomatum ſymptomata funeſtiſſima qui legere deſiderat, adeat præfatos ſummos in arte ſalutari magiſtros, imo vero adeat omnes, qui de variolis ſcripſerunt Authores, & anne, quæ hactenus dicta ſunt, à recto veritatis aberrent tramite, reperiet.

§. 4.

Tertia Variolarum Epocha, quam *tempus ſuppurationis* voco, potiſſimum à ſecunda, hæc à prima ſuam mutuatur malignitatem. Si enim tempus eruptionis male ſucceſſerit, quomodo ſuppurationis bene abſolvetur periodus? quin imo inverſâ eruptionis periodo, invertatur certo certius ſuppurationis epocha neceſſe eſt. Triſtiſſima id omnes, quotquot periculoſam in hoc morbo exercent praxin clinicam, quotidiana docet experientia. Quantam enim non ſæpe illæ ipſæ puſtulæ, quas tanto labore medici excitavit ſolertia, ſtupente medico poſt ſe traxerunt malorum catervam? vix namque purulentâ diſtentæ materiâ variolæ aliquamdiu exteriorem corporis habitum obſident, & neceſſaria ex improviſo tollitur perſpiratio, præceps graviſſimorum ſymptomatum occaſio, no-

va

va ſtatim peſſimæ indolis accenditur febris, ſicque labefactati jam ultra, quam par eſt à prægreſſo fervore febrili humores iteratâ hac exagitatione mirum quantum peſſundantur. Sæpe purulenta materies à bibulis extremarum venarum oſculis abſorpta, & humorum circuitui de novo commiſſa, prout in hanc vel illam partem à ſuperſtite vitæ vi agitur, varios ſed periculoſos ſemper producit morbos. Si ad illam, quæ propria exiſtit animæ ſedes, & ſine dubio functionum animalium vera ſcaturigo, ad cerebrum determinatur, delirantem illico, mox & furentem ſpectabis ægrum. Et hiſce in circumſtantiis quid de vita ſperandum? ſi pulmones, pneumaticum illud reſpirationis organum, eadem obſederit materia, impeditum iri mox vitalem humorum fluxum, proximumque diem ultimum inſtare ægro, ſi cauſarum vitæ ſis peritus, absque hæſitatione prædices. (z) Quoties inſuper ab atrociorum accidentium inſultu debilitata nimium natura nonniſi parvas, lymphaticas, cryſtallinas in

 aper-

(z) Le Duc in diſſert. de Byzantina Variol. inſitione p. 78. Conſentit Hoffm. l. c. p. 243. ſi febris, inquit, hæc aliis ſtipata ſymptomatibus corpus impurum offendit, ſi puſtulæ ſint confluentes, virulenti genii, delirio & convulſionibus accedentibus nono vel undecimo die necant.

apertum eduxit campum puſtulas? debita quidem illarum optanda vix ac ne vix quidem ſperanda eſt maturatio, quin potius ſine maturatione concidunt, liveſcunt atque nigreſcunt, aut materia cruda, ichoroſa & aquoſa ab uno loco ad alterum divertens in majores cutim cogit veſicas, quæ in longitudinem ruptæ omnem longe lateque acri ſuâ & cauſticâ materiâ depopulatur viciniam, ut hâc ratione infelix æger fœdiſſimâ per totius corporis ſuperficiem ulcerum tabe defœdatus & excoriatus horrendum aſpectantibus præbeat ſpectaculum. Nimia ſæpe materiæ hujus claræ & crudæ à ſanguine reſorptæ quantitas, innumerarum puſtularum flaccidarum, vacuarum & ſiliquoſarum agmen peſſimo poſt ſe relinquit omine; inde motus convulſivi, febres peripneumonicæ, dyſenteriæ, ſyncope &c. ſuam ducunt originem, inde excrementa nigrum intermixto ſanguine & ſanie nanciſcuntur colorem, indicio ſatis manifeſto, conjuncto præſertim abdominis tumore, tenſione, & dolore, plenariam inteſtinorum œconomiæ inductam eſſe mortificationem (aa) Peſſimum quoque

(aa) Vid. Huxham l. c. p. 210. qui pulcherrime ultimum hocce explicat phænomenon ex ſingulari cutim inter & inteſtina, ratione evacuationum, conſenſu

quoque continuus urinam mittendi, ſine notabili tamen evacuatione, conatus exiſtit ſignum (bb) uti & fera illa exiguarum, nigrarum macularum, ſubinde purpurearum agmine ſtipatarum Variolarum confluentium priori longe forſan periculoſior ſpecies, ubi tanta eſt humorum corruptio, tanta putredo, ut ſi HUXHAMO habemus fidem, (cc) ex quatuor forte, & ſi maculæ nigræ, mictui ſanguineo aut aliis

conſenſu, & inde quod evacuatio unius diminutio ſit alterius &c. SYDENH. l. c. p. 245. ait. pro ratione orgaſmi, quo tumultuatur dictus ſanguis, puſtulæ marceſcunt, intercepto ulteriori progreſſu, unde non ſolum peccantis materiæ eliminatio ſufflaminatur, ſed inſuper ſingularum phlegmonum œconomia & genuina craſis interturbatur; indeque vel non omnino debito tempore ad ſeparationem pertingunt, vel ichor demum fit puris *vice* & loco flavi liquoris favum colore referentis, nigricans aliquis humor vel ſuccus alius non naturalis, & â genuinis Variolarum puſtulis alienus egeritur. HOFFM. l. c. p. 146. ſi puſtulæ ſunt ſanguinolentæ, vel diarrhoea cruenta, aut mictus ſanguineus ſupervenit, lethifera hæc ſunt indicia, & ex 20 vix unus evadit, qui ejusmodi ſymptomatibus afficitur . . . . manifeſto indicio, putrefactione intima ſanguinis craſin plane eſſe colliquatam, & vinculum ſeri & ſanguinis deſtructum, quæ etiam eſt dejectionum cruentarum cauſa &c. item l. c. p. 159.

(bb) HUXHAM l. c. p. 188.

(cc) l. c. p. 194.

aliis hæmorrhagiis nuptæ ſeſe manifeſtant, ex mille vix evadat unus. Huc revocari merentur, quæ ab elevato in faſtigium medio *acuminatæ* vel ob deficiens naturæ robur, aut terrorem necquicquam aſſurgunt, *ſeſſiles* appellantur &c. Sæpius ſalutare in ægri tutamen à natura excitatum, ob intenſiorem febris calorem, ob nimiam puris abundantiam cito nimis abrumpitur ſalivæ profluvium; niſi faciei tunc intumeſcentia adhuc aliquantulum perſiſtens ac manuum inſigniter incipiens ejus ſubeat vicem, periculoſumque morbum ſalutari levet criſi, perire ægrum neceſſe eſt; & ubi puſtulæ ſunt valdæ exiguæ, non ſalivatio tantum, ſed & faciei ac manuum ad materiam rite eliminandam requiritur intumeſcentia, quarum utralibet, ſi vel non adſit, vel ante debitum recedat tempus, ægro protinus eſt moriendum. (dd) Nam cum faciei tumor, per quam nonnihil materiæ morbificæ evacuatur, nunquam non eo ipſo die diſpareat, ſi ſalivatio eodem pariter ſe ſubducat tempore, nec manuum oriatur intumeſcentia, æger materiâ varioloſâ jam putreſcente ceu veneno inficitur, cumque nulla amplius, per quam evacuari poſſit, pateat porta, in

(dd) Sydenham l. c. p. 84.

in buſti limine conſtituitur (ee). Subinde ptyalismi materia, quæ ad hunc uſque diem extitit cruda, tenuis, facileque excreabilis, viſcida jam facta & tenax repentinam ægroto intentat ſuffocationem; potus, quem aſſumit, in pulmones ferè dilabitur, unde cum tuſſi violenta per nares rejicitur, voce eſt raucâ, ingenti corripitur & ſomnolentiâ & ſtupore; oppreſſus ſic undique morbi ſævitiâ in hujusmodi agone ut plurimum extinguitur (ff): verum utut ſalutaris imo neceſſaria ſit ſalivatio, abundantia tamen & acrimonia illam non raro reddunt perniciosiſſimam; ſæpe cito nimis ſeſe prodit, & tantâ continuat vehementiâ, ut quaſi abraſo communi linguæ, palati, & faucium involucro inter acutiſſimum doloris ſenſum ſomnus & ipſum deglutitionis retardetur negotium, ſicque ſub perenni tortura ad ultimum uſque halitum diſcrucietur æger. Accidit infau-

(ee) idem 93. Nenter l. c. p. 559.

(ff) Sydenh. l. c. pag. 85. 93. 236. Hoffm. p. 167. ex eadem ſæpe ratione lingua cum faucibus, œſophago, & aſpera arteria, cruſtâ quadam tenaci, albicante operta quaſi ſemicocta apparet. nec per vomitum nec per gargariſmata, nec per aliud remedii genus peſſimum hocce abigitur ſymptoma, eo quod omnes nominatarum partium glandularum impeditæ ſint ſecretiones. Huxham p. 206.

fauſtum hocce phænomenon frigidâ potiſſimum & humidâ exiſtente aurâ, in iis præcipue, qui morbis catarrhalibus alias ſunt obnoxii; relaxatis enim tunc vaſorum fibris imprægnatur magis magiſque frigidis ac nitroſis vaporibus ſanguis, unde tranſpirationis turbatio, unde tam confuſum mordicantium & ſeroſorum humorum chaos (gg) ſed & hæc (quis enim ennarrabit omnia) de tertia periodo dicta ſufficiant.

§. V.

Quarta denique & ultima Variolarum epocha, quam *tempus deſquammationis* nuncupo, adhuc breviter supereſt examinanda. Si tot tantiſque ſuperatis periculorum generibus ad hanc uſque periodum feliciter pervenerit æger, res ejus in ſalvo eſſe certo certius credit imperitum vulgus, at quod illis ſæpenumero, qui pretioſiſſimis oneratam mercibus navim ad ipſum fere portum deduxerunt, triſtiſſimo evenit ſpectaculo, ut præter ſpem omnem & expectationem funeſtum in ipſo portu perpetiantur naufragium; idem ipſum non raro accidit iis, qui hanc ultimam adepti epocham extra omnem diſcriminis aleam ſe

(gg) Huxham p. 186.

ſe poſitos triumphantes ſibi gratulantur. Luctuoſa hujus rei non deſunt exempla: ocularis teſtis eſt HOFFMANNUS (hh) qui omnium etiam loco ſufficeret. Vidit ille Variolis jam exſiccatis juvenes, poſtquam in ipſo morbo capitis gravitate, vigiliâ, & per intervalla mentis emotione laboraſſent, de repente inſultu apoplectico fuiſſe extinctos. Novit quoque l. c. infantes unius aut 2. annorum, cum abſolutâ exſiccatione in vado prorſus eſſe viderentur, maculâ eryſipelaceâ, lividâ, nigricante, malignâ, quæ totam fere ſuram vel pedis regionem occupavit, ex improviſo fuiſſe affectos, & ſubito mortuos, manifeſto ſphacelationis & magnæ corruptionis in ſanguine indicio. Obſervavit præterea in quibuſdam tardius malignam & putrefactivam varioloſi humoris indolem ſeſe oſtendiſſe, dum poſt exſiccationem febris manebat lenta, & in externis partibus, præſertim articulis, brachiis, manibus, pedibusque tumores oriebantur, & ex iis fiebant fœda, exedentia, fiſtuloſa, & oſſibus cariem inducentia ulcera, quæ difficillime ſanationem recipiebant, & procedente tempore lentam inferebant mortem (ii)

Anceps

(hh) l. c. p. 149.
(ii) Hoffm. l. c. p. 147.

Anceps etiam facit judicium, ubi novæ ſemper exſiccatis jam ſubnaſcuntur papulæ minores, & ſuppuratio atque exſiccatio nimis protrahitur (kk) adſtipulatur KLEIN (ll) ubi matureſcentibus novæ adhuc ſuccreſcunt aliæ, facile retrocedunt, & ægri convulſi plus ſæpe pereunt. De iis autem, qui Variolarum morbum ſuperarunt, multiplici confirmatum eſt experientiâ, quod pueri antea ſani & valentes, in Variolis vero perverſâ medicatione calidiori excepti, vel à natura validiori medicamenti calidioris inſtar agentis ſtimulati (mm) vel commiſſis in diæta erroribus, ſi felici fato evenit, ut ex ingenti clade tanquam ejuſdem nuncii evaſerint, in triſtem turpiſſimi morbi memoriam, amiſſo inæſtimabili elegantioris potiſſimum ſexûs theſauro, pulchritudinis, nullâ amplius arte reparabilis jubare, phthiſin, febrem lentam, tabem & aſthma prout nempe materia Variolarum acris reſidua exitum quærit, incurrerint, viſûs vitia, cæcitatem, ophthalmias, epiphoras, maculas & albugines contraxerint, aut cica-

(kk) idem p. 148.

(ll) interpr. clin. l. c. p. 292.

(mm) SYDENHAM l. c. p. 235. ait naturam ſubinde medicamenti cardiaci ad inſtar agere. HOFFM. p. 150.

cicatricibus & ſuturis fœdi, vel quod levius quidem eſt, facie quaſi infinitis perforata eſſet glandulis plumbeis inceſſerint deturpati, (nn) quibus, ſi addas ea, quæ Kleinius (oo) recenſet, integras malorum habebis litanias. Quæ omnia à fœdiſſimis vel in humoribus vel in tenerrimis cutis fibris ſtabulantis materiæ acris venenatæ reliquiis, modo, in hac, modo in illa parte per fatalem depoſitis metaſtaſin ſuam deducunt originem (pp).

(nn) Hoffm. p. 150.

(oo) l. c. p. 293.

(pp) Quæcunque in externa cute oſculis excretoriis poriſque innumeris perforata contingunt, eadem in interioribus cavitatibus cerebri, pulmonum, œſophagi, inteſtinorum, hepatis, lienis &c. quæ totæ quantæ oſculis exhalantibus ſcatent, æque fieri debere evincit ratio, deſumpta ex cadaverum ſectionibus confirmat experientia. Teſtantibus Bonnet. ſepulchr. l. IV. Sect. 1. obſerv. 60. Ettmüller opp. med. T. 11. p. 346. ſchenck. obſerv. medic. libr. VI. de morb. epidem. obſerv. 2. Boerhaav. Aph. tit. de Variol. cit. à Marbach in diſſert. de v. ſ. in Variolis neceſs. argentinæ habita. vid. etiam Huxham l. c. p. 177. & 180. qui ait. quædam puſtulæ in faucibus & naribus ſunt periculoſiores, quam centum in partibus exterioribus &c. fateor lubens, mererentur hæc ſymptomata paulo accuratius examen, ad demonſtrandam magis magiſque Variolarum malignitatem, ſed ob temporis anguſtias remitto B. L. ad laudatos modo Authores.

§. VI.

Inquirendum nunc quoque eſt in hujus morbi accidentium ætiologiam. De morbi hujus accidentium, non de morbi ipſius loquor ætiologia; tam denſis enim involuta eſt tenebris, ut à priori vix aliquid certi proferre valeamus, licet etiam vel ad ſubtiliſſimos vermiculos ſeu Pathologiam animatam cum KIRCHERO, vel ad menſtruum ſanguinem tempore graviditatis retentum cum Arabibus, vel ad cruorem recens natorum in fune umbilicali à reſectione ſtagnantem cum aliis vel cum Aſtrologis ad occultam ſyderum potentiam, fictitium ignorantiæ aſylum confugiamus; Plures (non hic tædiosâ repetitione enumerabo ea, quæ ob filum connexionis jam incidenter annotavi) plures inquam, quæ ad majorem funeſtiſſimorum modo recenſitorum Variolarum ſymptomatum atrociam producendam ſuam infeliciter conferunt ſymbolam, exiſtunt cauſæ: harum aliæ naturales, non naturales aliæ, aliæ præternaturales audiunt. Ex naturalium cenſu ætas & quidem infantilis primum ſibi depoſcit locum, duplici ex capite accuſanda, eo quod non tantum ſalutarem naturæ ſæpius dominantis remoretur conatum, verum etiam utut improbam paratæ adjuvandum artis eludat induſtriam; cum enim

ex

ex una parte tanta ſit puſillæ hujus ſtructuræ ad annum uſque quintum præſertim teneritudo, tanta partium nervoſarum ſenſibilitas, tanta ad contractiones ſpaſmodicas diſpoſitio, cùm quantitate & impetu à fluidis inſigniter ſuperentur ſolida, cum habitus corporis cutiſque laxior, & pori ſint patentiores, accedente præſertim ſaburrâ humorum, quâ ſæpiſſime ob voracitatem tenella hæcce turgeſcunt corpuſcula, utique ad recipiendum variolarum contagium, in interiora vitalemque laticem ſunt commodiora; ſi enim vel in nimia tunc abundantia, vel nimiâ ſtipatæ appareant variolæ acrimoniâ, otioſa, ut ita dicam, præter votum natura plerumque nonniſi funeſtum hujus tragœdiæ eventum cogitur ſpectare aut expectare. Ex altera parte, cum merito deploranda hac ætas nec ſufficienter, quos & ubi locorum patiatur dolores explicare, nec in convenienti ſecundum Diætetices præcepta regimine contineri, nec ad præſcripta à Medico remedia queat adſtringi, ars pariter nunquam vel nonniſi valde imperfecte obtento fine victa cogitur vitâ exulante exulare (qq). Nec minus pro augenda periculi magnitudine facit certa quædam adultioris

(qq) vid. Butini l, c, chap. v, p. 24. & ſeqq.

etiam ætatis temperies (rr); ſi enim humores acres ſpiſſique, ſi ſolida ultra modum tenſa & elaſtica, ſi cutis exterior nimium appareat dura, exituræ mox Variolarum materiei occluditur via, difficile redditur eruptionis negotium, lataque gravioribus phænomenis adaperitur porta. Præterea annotante NENTERO (ſſ) generaliter adultorum variolæ gravius urgent, & ideo etiam ſunt periculoſiores quam juniorum ob duplicis febris concurſum, ; dum enim febris ordinaria Variolis juncta, à centro ad peripheriam expellere nititur materiam, altera in adultis occurrens, more continentium habitum corporis ſtringit, adeoque neceſſariam Variolarum eruptionem impedit, aut eruptarum retroceſſionem cauſatur. Multi vel periculorum ex inflicta tot jam millibus

(rr) Nemo inficiabitur fibrarum cuticularium texturam in adultis magnam ſæpe habere convenientiam cum poroſa, quæ in infantibus eſſe ſolet, cute. Quid igitur mirum, ſi paria cum infantibus fata in mediæ etiam vitæ ſtadiis conſtituti experiantur natu grandiores. Ipſum etiam venenum alio tempore peſte volatilius cauſa eſſe poteſt, quod fibrarum cutis denſitas malignarum particularum ingreſſum arcere nequeat, ita ut adultorum Variolæ plerumque ſint lethiferæ. BAUER in Diſſ. lipſ. 1738. problema medicum ſiſtens inocul. Variol, in utramq. part. diſput. p. 11.

(ſſ) l. c. p. 569.

libus clade confirmatorum gnari, vel male nec ſine ratione ſuæ metuentes pulchritudini, continuo fluctuant timore, & dum maxime Variolas fugiunt, ab iisdem de repente correptos ſeſe conſpiciunt, inde ſubitanea omnium naturæ motuum turbatio, inde eventus plerumque pullulant funeſtiſſimi. Triſtiſſima hujus rei veritatem comprobat quotidie experientia in ſexu potiſſimum elegantiori, qui aliis adhuc de cauſis præ ſexu nobiliori jure meretur deplorari; quis enim neſcit, quanto in diſcrimine, ob nimiam ſanguinis cum impetu ex utero elati quantitatem, verſetur gravida? ſi vel in ipſo ſuppurationis actu funeſtus accidat abortus. Majus tamen evadit periculum, ipſiuſque mortis juſtiſſimus eſt metus, ſi non cito felici viri obſtetricii manu à compedibus & anguſto, quem ſat longo tempore inhabitavit, carcere liberetur fœtus; vel enim vehementius rubicundi liquoris profluvium expulſioni materiæ Varioloſæ maximopere adverſum fatale producet animi deliquium, vel ſi parcior ſanguinis exiſtat diſtillatio, motus ipſius ad caput, ſubſequente inflammatione & delirio convertetur. Pericoloſas pariter reddit Variolas conſuetum illud menſibus ſingulis perſolvendum tributum, ſi vel primis diebus vel in ſuppuratione reddatur

 copio-

copioſius; funeſtas enim ſæpe poſt ſe trahit humorum revolutiones, ſæpe tanta excitatur hæmorrhagia, ut debilitata inde natura in ſalutari ſuo curſu impediatur. Atteſtatur hoc ipſum experientiſſimus FRIDIUS, qui in ſuo collegio publice aſſeruit: inter centum vix decem hoc ſub tempore evadere. Conſentit experientiſſimus WEIGEN, ambo viri conſumatiſſimi, meique in arte obſtetricia ad cineres uſque venerandi Præceptores. Inter cauſas non naturales haud levis occurrit mutabilis anni tempeſtas, modo frigida, modo calida, ſicca modo, modo humida. In prima retardatur eruptio, & venenum ad interiora pulſum tragicam aperit ſcenam (tt); in ſecunda, dum nimium exagitatur maſſa, de repente inflammationem recipit, & ad plenariam redigitur corruptionem. In aliis ob repentinam viciſſitudinem ſuccorum turbantur motus, & ſecretiones, tranſpiratio vel nimium augetur, vel impeditur &c. ſpecialis etiam epidemiæ conſtitutio ſive infectus nunc magis nunc minus volatilium venenatarum particularum copia aër

(tt) Vid. HOFFMANN l. c. p. 150. HUXHAM l. c. p. 185. ſi ſicca ſimul tempeſtas fibræ redduntur fortes & elaſticæ, ſanguis evadit denſus & viſcoſus &c.

aër (uu) ſuam gravioribus accidentibus contribuit ſymbolam, unde non raro attractæ per inſpirationem particulæ organa ſubeunt vitalia, & humorum adaugent corruptionem (ww), adeo quidem, ut perinde ac in peſte, laxatâ, inflammationis vi, ſanguinis compage, maculæ purpureæ ſeſe oſtendant puſtulis interſperſæ, mortis fere ſemper prænunciæ (xx). Huc quoque pertinent exceſſus in cibo & potu, illicitæque veneris exercitiis, quatenus vel humorum adaugent quantitatem vel ſuccos craſſos & impuros accumulant, vel ſanguinem in motum concitant velociorem. Huc & varia excretorum & retentorum vitia licet referre. Cauſas denique præternaturales, quod attinet, manus eo crudelius exercendæ tyrannidi præbent paratiſſimas peſſima corporis diſ-

 poſi-

(uu) Vid. erudit. diſſert. de aëre vitæ & ſanitatis moderatore habita Argentinæ ſub Præſ. D. Ioann Bœcler Auth. D. Fels Conſule nunc prudentiſſimo, & Medicinæ Practico famigeratiſſimo ſeleſtadii, Cognato meo ampliſſimo, conſultiſſimo, excellentiſſimo, experientiſſimo, colendiſſimoque.

(ww) Hoffmann l. c. p. 158.

(xx) Sydenham l. c. p. 85. Quam horrendas ſtrages Variolarum epidemice graſſantium lues in variis Regionibus ſingulis fere annis excitet, ſatis ſemper lugent novellæ, ut taceam obſervatorum in ſuis ſcriptis lamenta; & ne longius abeamus dilecta Alſatia, patria noſtra ſuaviſſima abunde teſtatur.

poſitio, varii prægreſſi morbi, acuti, præcipue minus bene judicati, exanthematici, obſtructiones itidem variæ in ſyſtemate potiſſimum venæ portarum formatæ, plethora commota, & cacochymia corpori inhærens periculoſiſſimis hujus morbi accidentibus faculam ſolent accendere quam citiſſime. Pertinent quoque huc complicatæ cum aliis epidemice illo tempore debacchantibus (quales ſunt petechiales & aliæ indolis deleteriæ febres) morbis Variolæ; ſtipatæ enim e. g. febribus putridis & malignis totam humorum maſſam putridâ pariter inficiunt malignitate, quam ſublatâ talis aëris conſtitutione nequaquam produxiſſent. Imo teſte BUTINI (yy) ſufficienter conſtat tempore febrium catarrhalium & rheumatiſmorum potiſſimum infeſtari à Variolis pectoris cavum: ſæpe graſſantibus dyſenteriis, aſſociatæ diarrhœis, dominantibus morbis inflammatoriis naturæ magis phlogiſticæ fuerunt annotatæ.

§. VII.

Quam periculoſa, & cur tam funeſta ſint Variolarum phænomena hactenus eſt demonſtratum, quid à conſuetis hucusque medendi methodis auxilii ſit ſperandum &

(yy) l. c. p. 28.

& levaminis, nunc quoque ſuccincte eſt diſcutiendum. Sive vetuſtiſſimorum, quales ſunt Arabes, qui de hoc morbo primi ſunt commentati, ſive recentiorum, qui preſſo pede illorum inſiſtunt veſtigiis, eruditiſſima examinaveris ſcripta, invenies pleroſque, ſi non omnes, omnem conatum, omne artis ſuæ auxilium poſuiſſe in eo unice, ut Variolas ad felicem deducerent ſuppurationem. Sed id inde ſuis conſequuntur laboribus, ut, dum internum profligare conantur hoſtem, totidem eidem auxiliares tranſmittant copias, quot ingurgitant remedia, ſicque natura, dum maxime intenditur, ſeipſam perimat, vel nimium inermis hoſti ſuo cedere cogatur. Et præterea quis tam felix ad hunc uſque diem ex gratioſis aſclepiadei ſenatus aſſeſſoribus eſt repertus? qui pro lubitu ſuo moderari novit vires in malignioribus præſertim Variolis? quoties naturæ nimium furentis impetum per antiphlogiſtica tentaſti compeſcere? quoties nimium languentis ſocordiam in vanum per ſtimulantia conatus es excitare? æger interim dum minime ſperabas, ad plures eſt raptatus. At demus etiam irritantium particularum furorem ſic à te eſſe cohibitum, ut ad ſuppurationem deducta videas univerſum corpus fœdantia exanthemata, ideone ægrum

ex

ex orci faucibus propterea ereptum, optatoque ſecuritatis portu conſidere arbitraris? quantum hercle hallucinaris; ipſum forte blandientis ſanitatis indicium, illæ ipſæ, quas tanto conamine excitaſti, puſtulæ triſtiorem longe mox ſecum trahent malorum catervam. Quid nunc de variis à variis pro Variolarum medela excogitatis dicam methodis? Ut gravior hoſtilis Variolarum reprimeretur impetus, ut mature occuparentur tempora, occaſioneſque metuendorum ex iis malorum prudenti ac ſagaci præverterentur circumſpectione, tam laudabili exarſerunt ſtudio & amore, ſolliciti valetudinis humanæ cuſtodes, ut multis vigiliis elaborarent cautiones tam ad præſervationem, quam curationem Variolarum conſtructas, quibusque corpora à maligno illarum contagio aut defendantur omnino, aut in tempore illius levandi ac mitigandi gratiâ præparentur. Pro frigido potiſſimum regimine ſtant cum SYDENHAMO alii, alii pro calido decertant cum vetulis & MORTONO, pro mercurialibus alii, alii pro oleoſis &c. &c. Anglia ſuo adhæret HIPPOCRATI, magno & fideliſſimo SYDENHAMO, cujus obſervationes teſtificatæ ſunt & approbatæ non tantum per optimos Medicinæ Practicos in Anglia, ſed & in aliis Regionibus: fecit ille

ille miracula laudano ſuo ex opio parato ſpiritibuſque acidis mineralibus, in periculoſiſſimis quibusdam variolis (zz); ſed in ſimilibus caſibus funeſtum ab illorum uſu experti ſunt eventum alii annotante HOFFMANN (aaa), ita ut relicto SYDENHAMO ad alia confugiendum fuerit in ipſa Anglia (bbb); illa namque ipſa remedia diverſos valde produxiſſe effectus Edimburgi memorantur (ccc). Purgantia feliciter in febre ſecundaria adhibuit FREINDIUS, infeliciſſime ea tentarunt alii. Quid de V. S. in genere dicendum? poſtquam pro illa pugnaverunt SILVA, BOERHAAVIUS, TRALLESIUS, aliique, poſtquam LOBBII Angli cum præfatione gallice vertentis & HOFFMANNI (ddd) ſcripta legerimus. Eruditiſſimi morborum Vratislavienſium Hiſtoriæ Authores (eee) decidere non audent, num ſalutaris illa ſit aut noxia: ſimpliciter tamen pronuntiant inutilem, & in quibusdam tantum caſibus ſua-

(zz) l. c. Variol. anom. Ann 1674. & 75.
(aaa) l. c. p. 169.
(bbb) Obſervat. Edimburg. T. VI. p. 145. cit. in Journal helvet. A. 1751. menſ. Auguſt. p. 163.
(ccc) Obſerv. Edimb. T. III. p. 31. & 32. cit in Journ. helvet. ut ſupra.
(ddd) l. c. p. 154. & 173.
(eee) Ann. 1700. p. 166.

ſuadent. Neque conveniunt inter ſe Medici, dum de catharcticis & emeticis quæſtio eſt reſolvenda. D. GUNDELHEIMER Medicus Berolinenſis, ſingulis binis diebus illa toto morbi decurſu præſcripſit ægrotis: hanc methodum approbatam videmus à STAHLIO (fff). Eruditiſſimi Vratislavienſes Medici é contrario judicant incertam (ggg). Omnem ſucceſſûs felicitatem atribuunt multi paregoricis & leniter narcoticis: HOFFMANNUS (hhh) illa vitat, alii aperte damnant. Mortonus commendat remedia calida: Itali Medici glacialem ſuadent aquam. Alvum firmiter clauſam per totum morbi decurſum continent timidiores Medici, cordatiores vero enematibus lubricantibus quotidie ſolvunt. Methodus per expectationem curandi quoties proſpero (ſi ſuperis placet) fuit coronata ſucceſſu? & anne plurimi Medicorum non religioni ſibi ducent illam adoptare? Cortex peruvianus laudatur ab aliis hodie, cras forte idem experietur fatum, quod expertus eſt liquor antivarioloſus DOLÆI aut WALDSCHMIDII. Nimis longum foret, ſi cuncta malorum ex Variolis fœcundo

(fff) in Diſſert. de variol. & morbill Th. 73. de method. malign. febr. Th. 37.
(ggg) l. c. p. 167.
(hhh) l. c. p. 173.

do pullulantium alveo repellendorum media, quæ præſcribi alias ſolent, vellem excutere; infinitam fere ſolummodo varietatem non tantum in Medicorum ſententiis, verum & in remediorum effectibus admirari haud ſatis poſſum: obſtupeſcere profecto debet, quisquis videt vel legit viros acutiſſimo cœteroquin præditos ingenio, diverſiſſimas de eadem re ſibi fabricare ideas; aſt ſanam vix non perdit rationem, quiſquis percipit in pari circumſtantiarum & caſuum concurſu ab iisdem omnino remediis toto oppoſitos cœlo effectus eſſe productos, dum interim contraria quoque eundem ſortita ſunt eventum. Si jam relictis tot Medicorum ſibi contradicentium opinionibus, conſulamus experientiam, in eundem, uti antea, delabimur abyſſum. Condonandum quidem adhuc eſſet Medicis, ſi quendam forte ſucceſſum ſuis atribuant remediis, ſed non tolerandum, ſi falſis præpoſteræ theoriæ regulis, falſæ pariter praxeos ſuperſtruant fundamenta; Hinc prudenter monet STAHLIUS (iii): opiniones ex praxi firmandæ, non praxis ad frivolas fingenda opiniones. Sed claudite jam rivos pueri, ſat prata biberunt. Videantur illi ipſi Authores, qui de Variolis curan-

(iii) Diſſert. de malignit. indole p. 5.

curandis ſcribentes, varia ſuggerunt remedia, & quantum hiſce, ſi ſincere loqui amant, ſit fidendum, ex proprio ipſorum teſtimonio apparebit. Et hinc adſtipulante ſinceriſſimo SYDENHAMO (kkk) libere aſſerere non dubito, plerumque, ſi æger etiam his ſeſe ſubduxerit fluctibus, non tam Medico, ipſiusque remediis, quam ſuperſtiti naturæ robori eſſe adſcribendum. Præterea vix annum elabi unum, quo non epidemice graſſantes Variolæ ſtrages ſuas edant longe funeſtiſſimas, res eſt pervulgata, atque omnium novellarum voce querulâ teſtatior. Nullus mihi relictus eſt dubitandi locus, omnes recenſitas modo methodos ab experientiſſimis Medicis in uſum fuiſſe vocatas, & tamen, his non obſtantibus, illarum rabiem haud potuerunt compeſcere. Subinde tam terribilis tamque indomitus fuit Variolarum furor, ut omnia, ſaniori theoriæ & praxi etiam convenientiſſima, omnium applauſu recepta medendi genera fuerint in utilia (lll). Notandum quoque eſt vulgatum illud: duo cum faciunt idem, non ſtatim eſt idem plane; Medicus enim acri pollens judicio, peculiari ſæpe,

(kkk) p. 235. cit. jam in Epocha tertia.
(lll) Eſſ. & Obſerv. d'Edimb. T. VII. p. 283. cit in Journ. helvet. l. c. p. 164.

ſæpe, & ſibi quaſi propriâ methodo extraordinarios in praxi edit effectus, quos alter minus præſtare poteſt: quare etiam non mox peculiaris quædam methodus à quovis temere ad imitationem eſt trahenda. Num forte meliora à therapeutica prophylaxi ſunt expectanda? immortalis BOERHAVIUS in cedro dignis Aphoriſmis tit. de Variolis per miſſionem ſanguinis, per clyſmata, per antiphlogiſtica, per fotus &c. quomodo in ipſis incunabulis peſſimum hoc contagium ſucciſo quaſi poplite cöercendum, & ſic morbus varioloſus ſine Variolis ſit pertractandus, oſtendit; ſed utinam ipſe, de hujus methodi effectu non plane ſecurus, quique illam experimentis perfici adhuc debere juſſit, tanto potius frui potuiſſet otio, ut in ipſam accuratius indagaſſet, & ſane quemadmodum tunc eruditiſſimis ſuis orbi erudito relictis lucubrationibus rempublicam medicam, ita etiam nunc omne genus humanum ſibi devinxiſſet. Verum enimvero ſinceriſſime aſſerere non erubeſcit, vulgatâ methodo, nullum niſi ſponte emergere (mmm). Quidquid etiam dicat LOBBIUS, qui methodum BOERHAVIANAM ſuo aſſenſu approbare, & experimentis comprobare allaborat;

(mmm) l. c. Nr. 1403.

rat (nnn); notum tamen eſt illam non ſemper felicem habuiſſe ſucceſſum in principe ſcotiæ urbe. (ooo) Eo etiam recidunt, quæ habet KLEINIUS, prognoſis, inquit, dubiæ eſt ſanationis, quia nondum methodus certa eſt detecta. De opiato quodam antivariolaceo in actis Uratislav. (ppp) ſermo eſt, quod tanquam certiſſimum atque infallibile remedium fœminis gravidis, infantibus, adultiſque per aliquod tempus datum, eosdem per totum vitæ decurſum à variolis liberos reddere D. WAGRET Author contendit. Cum vero à prudentioribus & rationalibus medicis, qui rationem petunt & experientiam, teſtante VATERO (qqq) vix fidem inveniat, non operæ pretium judico pluribus illud refutare; Hoc (rrr) perhibetur inquit HARRIS a ſinenſibus præſervare à contagio variolarum unquam contrahendo per totam hominis vitam, utcunque illæ fuerint ita epidemicæ omnibus mortalibus à gadibus uſque ad Gangem & Japoniam. Nimirum in ipſo partu, cum infans in lucem ſit editus, ante ſectionem

(nnn) T.I. p. 302 & 316. cit. in Journ. helv. l.c. p. 161.
(ooo) Obſerv. T. III. p. 32. cit in Journ. helvet. l. c.
(ppp) Ann. 1718. maj. claſſ. v. p. 1104.
(qqq) in Diſſert. de method. nov. tranſpl. variol. per inſitionem.
(rrr) In Prælectione de inoculat. variol. impreſſ. cum aliis p. 68.

nem vaſorum umbilicalium à placenta, ut & ſectione peractâ ante illorum deligationem, diligenter curandum eſt, ut ſanguis iſte menſtruus & vitioſus, ratus à medicis parens variolarum communis, leni compreſſione exprimatur extrorſum. Hucusque præfatus HARRIS. fides ſit penes authorem; eruditi Medici & doctiſſimus SENNERTUS ſuadent omnino contrarium. Sola experientia eſt, quæ hanc decidere poteſt litem. Celeberrimus HOFFMANNUS (ſſſ) antivariolacei cujuſdam liquoris injicit mentionem; licet plures illum aſſumpſerint, nihilo tamen ſecius ait copioſis conſperſos fuiſſe puſtulis, vehementiſſimis ſymptomatibus ſtipatis. Experientiſſimi obſervat. Medic. Edinburgenſ. Authores (ttt) dicunt plures fuiſſe præparatos V. Sectionibus, purgantibus, & exactiſſimâ diætâ, & his non obſtantibus, correptos fuiſſe variolis confluentibus malignis, cum alii iiſdem remediis, alii nullis uſi, nonniſi benignas ſunt experti. Me vero quod attinet, hoc ſolum ingenere de variis defendendi corpora à variolarum invaſione methodis breviter & libere enuntio, exactam nimis hoc ſcopo ſuſceptam curam efficere

 aliud

(ſſſ) l. c. p. 169.
(ttt) Tom III. pag. 51. cit. in journ. helvet. l. c. p. 161.

aliud ſæpe nihil, niſi quod variolarum morbum in ætatem provectiorem differant, & tunc demum præter ſpem & expectationem correptos majori exponant periculo. Et ſic incidit in ſcyllam, qui vult vitare charybdim. Quid igitur ſupereſt? periculoſiſſima ſunt variolarum ſymptomata, tam univerſalis eſt illarum rabies, ut nulla cujuſcunque ætatis ſexus, dignitatis, etiam imperialis (uuu) vel regiæ vel principalis habeatur ratio, tam funeſtus exiſtit epidemice graſſantium exitus, ut ſpolientur civibus urbes, ut ex amplexibus parentum rapiantur illorum ſolatia, ut illuſtriſſimæ ſuis orbentur fulcris familiæ, ut fluctuantes ſuis deſtituantur ſucceſſoribus coronæ &c. nihil ſane, niſi, verbo dicam inoculatio divinum illud plane inventum, ſola & unica, tutiſſima, ſaluberrimaque funeſtiſſimorum ſymptomatum prophylaxis.

§. VIII.

(uuu) Experta hoc eſt gallia, dum Ann. 1711. menſi April die 14. irreparabili fato privatam ſe vidit Ludovico Delphino, avo Chriſtianiſſimi Regis noſtri XV. bene amati, 49. ætatis ſuæ Anno Variolis extincto. Expertum illud eſt imperium, dum invictiſſimum ſuum Imperatorem Josephum eodem Anno eodemque menſe trigeſimo tertio ætatis anno truculentus diripuit Variolarum furor.

§. VIII.

Præmiſſâ variolarum naturalium analyſi, accuratiorem nunc conſiderationem à me depoſcunt artificiales. Præmittenda tamen prius brevis inoculationis variolarum hiſtoria. Quotquot de ea reperire & conſulere datum eſt Authores & Patronos, in eo libenter conveniunt adunum omnes, operationem hanc chirurgico medicam, vetuſtis ſcholarum lucubrationibus abſconditam, ſedulis recentiorum inveſtigationibus ignotam, inventu non minus quam eventu admirandam, non ex ſagaciſſimorum politioris phyſices cultorum gazophylaciis, ſed ex humili innocentioris & ἀφιλοσόφυ familiæ penu defluxiſſe, non à doctis in arte apollinea viris, ſed à plebeja rudique gente in nunquam ſatis deprædicandum generis humani adjumentum, in exoptatiſſimum ſæviſſimi & vix non univerſalis morbi ſolamen fuiſſe detectam (www). An vero caſu fortuito, an rationis aliquali deductione, an vago experimento? libentius diſco, quam dico, ne in ſumma rei incertitudine nimium ſciolus ſcire velle videar, quod eruditiſſimi quique ignorare ſeſe ultro fateri coguntur. Primum inocula-

(www) Pylarinus in tract. binis de nov. Variol. per tranſpl. excitandi methodo p. 11.

culationis Authorem non ita tradit Hiſtoria, ut certi illius afferre quidquam poſſimus; licet ne deſit defectus, non deſint, qui inventionis gloriam ſibi arrogare in vanum conantur. Illam à plebe proceſſiſſe veroſimili hoc moveor potiſſimum argumento, quod in mundum introductam ſciamus illam abſque Doctorum laude, multa & Doctorum & Theologorum etiam cum oppoſitione. Illud ipſum nempe quod univerſæ jatroſophiæ accidiſſe videmus infortunium, eveniſſe pariter lugemus inoculationi, ut de neutra, dum de illius origine movetur quæſtio, certi aliquid dicere valeamus; neque hoc mirandum judico, cum enim artium illarum & ſcientiarum, quæ inter moratiores populos florent, & excoluntur indies ortum ſæpe ignoramus, quid miramur? illarum neſcire natales, quæ ex barbaris regionibus ad nos ſunt translatæ; hoc certum tamen eſt & indubitatum, quod, quemadmodum nihil univerſæ Medicinæ decedit ſplendori propterea, quod in illius hiſtoria non noſtrâ tamen, ſed Prædeceſſorum noſtrorum culpâ forte & negligentiâ ſæpe ſæpius hæreamus, ita nec quidquam inoculationis officit utilitati, quod primus nos illius lateat inventor. Jam ante ſæculorum aliquot decurſum in ſolennes inductam mo-

mores, & diuturniori uſurpatione fuiſſe firmatam apud gentes aſiaticas, præcipue circaſſios, Georgianos & proximos maris caſpii incolas teſtatur TIMONIUS Oxon. & Patav. M. D. Soc. Regiæ anglicanæ, membrum citatus ab illuſtri DE LA CONDAMINE, & alii (xxx). D. MORTRAYE in ſuo itinerario conſentit, refertque circaſſios aliis populis longe eſſe pulchriores, nullumque variolarum maculis notatum à ſe fuiſſe viſum: lucri ſcilicet, turpiſſimi cauſâ inoculationem eſſe inventam aſſeverat; nullâ enim ratione melius ſuarum filiarum noverunt circaſſii conſervare elegantioris formæ ſplendorem quam inoculatione; inoculatas proinde nolentes volentes adjacentibus populis tanquam infortunata illicitæ veneris manicipia vendunt (yyy). PYLARINUS M. D. & venetorum mercatorum apud ſmirnenſes judex ac protector, in Græcia & præcipue in Theſſalia primum invaluiſſe tanquam certiſſimum contendit (zzz). Huic adſtipulatur

(xxx) Memoire ſur l'Inoculation de la petite Verole.

(yyy) T. II. L. III. pag 98. cit in diſſert. lipſ. A. 1738. ſub Præſid. JOANN. FRID. BAUER tit. problema medicum inaugurale ſiſtens inoculat variol. in utramque part. diſput.

(zzz) Tractat. bin. de nov. var. &c. l. c.

tur LE DUC (aaaa). Litteræ P. d'ENTRECOLLES inclytæ Soc. JEſu Miſſionarii, ab antiquiſſimis temporibus in China variolas ſine inciſione, per modum tabaci ſiccatas naribus aſſumptas volunt eſſe communicatas (bbbb). Imo jam ann. 1624. chinenſium Imperator Medicos palatii ſui in tartariam miſiſſe legitur, ut ibi operationem, de qua loquor, inſtituerent, id quod etiam factum cum ſucceſſu non pœnitendo

---

(aaaa) In diſſert. de Byzantin. variol. inſit. impreſſa Lugduni Bat. cum 2. aliis nempe JACOB. DE CASTRO & GUALTER. HARRIS. p. 84.

(bbbb) Tom. XX. des Lettr. edif. & curieuſ. cit. à DE LA CONDAMINE. In collectione germanica litterarum Miſſionariorum Soc. J. edit. à JOSEPHO STOEKLEIN ſub tit. der neue Weltbott. T. I. Nro 136. de Anno 1715. P. d'ENTRECOLLES dicit, variolas inoculari per medicos ſinenſes, & quamvis ipſe hanc methodum neutiquam approbet, præferretque, ſi habere poſſet, pulverem viperarum: addit tamen in veritatis ſolatium eas communicari ſine ullo periculo. In eadem Collectione T. III. Nro. 431. refert antiquiſſimum ſinenſium Medicum, qui operationem hanc ceu inutilem & periculoſam rejicit, damnatque Medicos, qui tam periculoſum hoſpitem, qualem credit variolas artificiales, quaſi capillis, ſine neceſſitate, in aliorum trahunt penetralia; ſed non mirandum, ſubjungit, inoculationem utpote tunc temporis adhuc novam, nec ſufficiente experientiâ confirmatam, à medicis fuiſſe oppugnatam; aliter ſiquidem illos hodie, ſi viverent, credit locuturos.

do (cccc). BUTINI (dddd) aſſerit miſſionarios chinenſes atteſtari variolarum inſitionem pluſquam ſæculo uno fuiſſe in china cognitam, antequam Europæis innotuerit. Clariſſimus de VOLTAIRE, inoculationem forte ab ipſis Arabibus ad nos perveniſſe credit, quo fundamento me latet (eeee). Incognitam præteritis ſæculis ſemper fuiſſe multi arbitrantur Europæis, ſed, ſi JURINO credimus, in uſu quondam fuit in Wallia Angliæ Provincia haud multum à nobis remota (ffff). Cuinam vero ex enumeratis hucuſque gentibus inventionis gloria præ altera ſit adſcribenda, quia fama eſt obſcurior, nullis ſiquidem ſolidis illuſtrata monumentis, diſcutiendum relinquo iis & decidendum, quibus plus otii, quam mihi conceſſum, quique magis, quam ego anxie nimis ejuſcemodi cavillationibus inhærere geſtiunt. Ab incertis & dubiis ad certiora nunc magisque indubitata progredior.

D 4 §. IX.

(cccc) Journal helvetique. ſept. 1751. p. 307.

(dddd) l. c. p. 89.

(eeee) Dans ſes lettres philoſophiques.

(ffff) Extraits des lettres rapportés par M. JURIN à la ſuite de ſa lettre à M. CALEB COTESWORTH cit. à CONDAMINE l. c. p. 3.

§. IX.

Primum inoculationis theatrum in Europa aperuit urbs Byzantina, & quidem ad immortalem ſexus pulchrioris gloriam dux fœmina facti extitit. Audiatur ocularis hujus rei teſtis JACOBUS PYLARINUS, cujus teſtimonium de verbo ad verbum fideliter huc transfero: Inoculatio, ait, ex Theſſalia in propinqua ſucceſſive ſerpendo loca, & civitates in Byzantinam tandem irrepſit urbem; ubi latuit quidem initio per aliquot annos, raro quoque & inter humiliores duntaxat recepta: immaniter autem graſſante nuper variolarum epidemiâ, latius innoteſcere cœpit; nunquam tamen ſublimiores auſa eſt ingredi aulas; donec nobilis quidam, nec obſcurus inter præſtantiores græcos, & ex antiquo Cariophylorum ſtipite clarus, mihi vero intimiori amicitiæ titulo notus anno ſalutis 1701. ſub hyemis finem ſerioſe me quidnam de hac infectione ſentirem, conſuluit; & an eandem in quatuor propriis filiis celebrandam præſtarem aſſenſum: nam tum temporis lethaliter totam fere civitatem morbus hic invaſerat; qui ſummum ei de natorum ſalute metum incutiendo, anxium valde reddiderat. Verum quid ipſe ſuper ignota re decernerem nullâ præcedente noviſſimæ hujus methodi notitiâ, penitus ignorare me dixi,

dixi. ac ſimul operatoris conveniendi copiam petivi. Triduo peracto, cum ad amicum denuo acceſſiſſem, & de eadem materia ſermo iterato inter nos eſſet initus; ecce paulo poſt mulier græca ad decentiam ſatis compoſita cubiculum intravit, quæ totam operationis ſeriem, modum, locum, tempus, cœterasque circumſtantias, ut ego deinceps aperiam, clare ſatis, lateque nobis expoſuit; quanquam ipſa veram ex inſitione excitationis variolarum cauſam haud intellexit: his experimenta, & caſus innumeros tuto ſemper & ad ſalutarem eventùm perductos annexuit, é quibus aliquot, omnes enim quis potuiſſet in urbe ampliſſima exquirere? veriſſimos eſſe ex aſſertoribus fide dignis deprehendi: idcirco re bene penſitatâ, rationi & naturæ haud abſonam omnino reperi: præſertim autem caſibus jamdictis permotus, amico jam fervidius poſtaliquot dies conſilium iterum expetenti, me haud alienum, ſub levi tamen hæſitantia præbui; qua, tanquam dato aſſenſu arreptâ, & de ſervandó regimine toto ægrotationis tempore ſatis edoctus, inſitionem, per mulierem græcam in quatuor filiis audacter inſtituit &c. felix operationis eventus mirum quam multas nobiliorum familias ad imitationem traxit, ut hodie ſine hæſitantia præter timidiuſculos aliquos unus-

unuſquiſque tranſplantationis emolumentum ſentire velit: ſoli turcæ utpote ſuâ de inevitabili fato ſententiâ occupati, alienum ab hac methodo prodentes animum, minuſque dociles illam hactenus neglexerunt (gggg). Quamvis ſi JACOBO DE CASTRO fides adhibenda, turcæ & alii indocti & barbari, qui primo in illam declamabant, nunc temporis conſcii proſperi eventus avide ipſam amplectantur & æque illam ac alii collaudare ſtudeant (hhhh). D. BUTINI præfatæ modo fœminæ græcæ famam adeo increviſſe dicit, ut ſolo Anno 1713. ſex millia hominum inoculaverit (iiii). D. DE LA CONDAMINE refert anno uno decies mille fuiſſe feliciter inoculatos (kkkk), viditque (llll) Ann. 1732, qui

(gggg) Ita PYLARINUS l. c. p. 12. & ſeqq. Ann. 1721. lugdun. batav. impreſſ. Extat & parvum opus venetiis impreſſum A. 1715. cum approbatione loci illius inquiſitoris, teſte DE LA CONDAMINE l. c. p. 6. ſub titulo. nova & tuta variolas excit. per tranſpl. methodus. D. D. MATY journ. Britaniq. mois de Mars & d'Avril 1754. p. 386. meminit quoque epiſtolæ Pylarini ad Reg. ſoc. tranſmiſſæ & tranſact. philoſ. inſertæ Anno 1716.

(hhhh) In Diſſ. inoculationis ſive tranſpl. variol. impr. cum 2. aliis p. 27.

(iiii) l. c. p. 85.

(kkkk) l. c. p. 9.

(llll) l. c. p. 6.

qui ſibi gratulabantur de eo, quod parentum ſuorum juſſu operationi huic ſubjecti, periculoſa variolarum ſymptomata, conſuetaſque feliciter evaſerint cicatrices. Ex horum numero fuit ANTONIUS LE DUC, qui elapſis abhinc novem annis, laurea doctorali redimitus in celeberrima univerſitate Lugduno-batava circa A. 1722. eruditam conſcripſit diſſertationem de Byzantina variolarum inſitione, eodem fere tempore, quo variolarum inoculatio in Angliam fuit introducta; in hac diſſertatione conſentiens PYLARINO mentionem injicit quoque ſuperſtitionis, qua uti ſolebat Theſſala illa religioni græcæ addicta, è patria Byzantium profuga mulier. Vafra nempe & aſtuta, ut ignaris ſuam magis commendaret artem, arcanum hoc ſummum, nulloque pretio perſolvendum, licet in patria ſua commune, ſibi tantum à B. Virginis fano revelatum prædicabat: Utque fidem dictis adderet, nunquam niſi cruciatim vulnuſcula excitabat; verba quædam etiam ſubmiſſâ voce in ſpeciem religionis (quaſi propitium ſibi revelatricis numen invocaret) interoperandum inſuſurrabat: cereos inſuper binos ſerio ſemper à ſingulis, quibus variolas inoculaverat, expetebat; aſſerens ſe illos in patriam mittere, ut ante aram Virginis arderent; ſed hæc

ſane

ſane nonniſi apud ignaros pondus habebant; verum cum epidemice graſſantes Ann. ſæculi hujus XVIII. primo variolæ omnem contra urbem conſtantinopolitanam effunderent rabiem, eamque aſſiduis exhaurirent funeribus, ut temporum mitigaretur atrocitas, labentesque ac perditæ urbis vires corrigerentur, à nobilioribus quibuſdam græcis, in filiis ſuis feliciter tentata per mulierem noſtram operatio altius caput cœpit extollere; Fortunatum enim in illuſtribus exemplis mirati eventum, unanimi fere conſilio græci omnes ad inoculationem, ceu ſacram anchoram confugerunt. Armeni etiam, quorum ingens eſt in vaſtiſſima urbe numerus, felicitate ſucceſſus excitati id ipſum fecere; tandemque & Europæi omnes, qui franci communi voce appellantur ad idem conſilium adducti, ſic ut à plurimis annis paſſim & ubique apud omnes chriſtianos Byzantii degentes, ſine ulla formidine & fauſto ſemper cum eventu inoculatio exerceatur. Omnes autem hi mulierem dictam, ut inoculationem inſtitueret, adhibebant. Hucuſque LE DUC, qui ab eadem muliere ſe inoculatum atteſtatur (mmmm). EMMANUEL TIMONIUS,

(mmmm) l. c. p. 85. & ſeqq. D. Harris in Diſſert. jam

US, qui poſt utiles in variis regionibus inſtitutas peregrinationes, domum redux, invitabatur eſſe turcarum imperatoris archiater, ſed iſtum honorem periculoſum, prudentia præditus, declinabat, primus eſt, qui inoculationis hiſtoriam ſcriptis mandatam D. WOODWARD Conſtantinopoli Ann. 1713. tranſmiſit, quæ poſtmodum inſerta eſt tranſactionibus phil. Nro. 339. in hac epiſtola confirmat, octo annis, queis conſtantinopoli degebat, ne ullum quidem, qui inoculati ſunt, absque ætatis, ſexûs & temperamenti differentia, periiſſe, cum é contra media pars illorum, qui naturalibus erant infecti variolis, fatis ceſſerint (nnnn). Hoc utique hyperbolicam ſapit exaggerationem. D. DE LA CONDAMINE *l.c.p.*4. de duobus tantum loquitur, quos periiſſe refert, & hoc quidem non operationis defectu, ſed præcedentium morborum culpâ; ambo enim morbo comitiali, ſcrophulis & lue

---

jam cit. p. 60. accepiſſe dicit à mercatore, qui 8 annos vixerat Aleppi in ſyria, quod uxor conſulis gallici ſpectandos illi præbuerit tres ſuos liberos, qui inoculationem ſubiverant conſtantinopoli tunc temporis, quo maritus ſuus fuit ſecretarius Marchionis de Chateau neuf legatione tunc fungentis apud turcarum imperatorem, Chriſtianiſſimi Regis nomine.

(nnnn) Journ. Britanniq. mois de mars & d'avril 1754.

lue hæreditaria laborantis contra operatoris vel operatricis ſententiam, parentum, qui liberari volebant gemino hocce gravi onere, ſuaſu ſunt inoculati; periculo quidem omni jam videbantur defuncti, ſed ſuperveniente lethali dyſenteriâ trigeſimo quarto ab operatione facta die unus, alter maraſmo die quarto poſt inoculationem eſt extinctus. *vid.* TIMONIUM *l. c. p.* 31. Dolendum eſt virum hunc in arte ſalutari verſatiſſimum & immortali digniſſimum memoriâ, qui inoculationis methodum pluſquam decem exercuit annis, quique plenam habuerat & philoſophicam boni & mali cognitionem, eo uſque proceſſiſſe, ut in ætate adhuc florentiſſima teſtante HARRIS *l.c. p.* 59. mortem voluntariam ſibi conſciſceret.

§. X.

Relictis tribus exercitatiſſimis medicinæ Doctoribus, quorum teſtimonium eo minus videri debet ſuſpectum, quoniam illorum ſinceritas orbi erudito ſatis ſuperque eſt perſpecta. Sane quisquis illorum examinaverit ſcripta, inveniet facile, celeberrimos hoſce viros ita publico ſua, diverſis temporibus, ſine ullius lucri aut quæſtus faciendi ſuſpicione, de inoculatione communicaſſe ſenſa, ut ne ullus alterum

in

in ſuis citaverit operibus. Præterea cum artifici in ſua credendum ſit arte, extra omnem dubitationis aleam, quæ hactenus citata ſunt, ponuntur. Hinc quoque digna eſt judicata hujus rei Hiſtoria, quæ in *transactionibus Anglicanis l. c. Ephem. N. C. cent. V. obſ.* 2. *Actis erudit. lipſiens. A.* 1714. *mens. Aug. & Vratislav. A.* 1717. *claſſ. V.* non ſine approbatione recenſeretur, *vid.* VATER. *in diſſert. cit. p.* 17. In Angliam ergo promoveamus nunc pedem. Dictum quidem eſt & Timonii & Pylarini epiſtolas transactionibus Anglicanis eſſe inſertas, ſed inoculationem propterea nequaquam ibi locorum fuiſſe vocatam in uſum; donec generoſum illuſtris fœminæ factum univerſam fere in ſui ſequelam traxerit nationem. Annus erat 1717, quo D. MONTAIGU Legatus à Potentiſſimo Anglorum Rege ad Portam turcicam mitteretur; in ipſius conſortio erat propria Legati uxor, nec non celeberrimus, & in arte chirurgica exercitatiſſimus D. MAITLANDS. Prædicta Dna Montaigu pro innata ſexui ſuo utili tamen ſubinde curioſitate, una cum chirurgo ſuo variolarum inoculationem, rationesque omnes attentiori expiſcabatur ſtudio. Res ab initio videbatur utrique non imitatione ſed riſu digna; verum de rei veritate, feliciſ-

ſimo-

ſimoque ſucceſſu plane convicta Legati uxor in filiolo ſexenni unico operationis iſtius fecit periculum, tam fortunatis auſpiciis, ut apparentibus ad ſummum, centum tantummodo puſtulis, optimæ puer ſpei absque ullis ſtigmatibus, tanquam funeſtis ſæpe ſæpius variolarum naturalium reliquiis, omni ſalvus ſoſpesque evaſerit diſcrimini; animata tam felici eventu ſagaciſſima optimaque fœmina trimeſtrem quoque filiolam ſubjeciſſet inoculationi, niſi prudente D. Maitlands conſilio, aut divinâ potius ita diſponente providentiâ, ad imitationem Angliæ ſervata fuiſſet univerſæ. A. 1722. reddita patriæ, optatiſſimique adhuc ſucceſſus conſcia Dna de MONTAIGU filiolam ſuam per feliciſſimam dexterrimi Maitlands manum ſine mora fecit inoculari; inoculatam puellam præſentes experientiſſimi illuſtris Collegii Londinenſis Medici, pluresque civitatis illius Matronæ domi ſuæ ludentem, & poſt paucorum dierum intervallum absque graviorum ſymptomatum ferocia convaleſcentem non ſine ſtupore conſpexerunt (oooo). ſingulare hoc ſine pari exemplum, ſucceſſu felicio-

ri

(oooo) Vid. MAITLANDS erſter Bericht von Einpfropffung der Blatteren, de la condam. Butin. journ. Brit. &c.

ri comprobatum, non ita permanere potuit occultum, ut non brevi Anglorum plurimos, quorum ingenium rerum novarum eſt avidiſſimum, in ſui admirationem raperet & imitationem. Exactius tamen paulo poſt ad incudem vocari meruit, ab eruditiſſimo Medicorum Londinenſium collegio inoculatio, experientia in ſex ad mortem condemnatis eſt inſtituta; *Journal Britannique l. c. p.* 389 id addit, quod & in 5 ſcholæ Parochialis de St. James infantibus hæc experientia inſtituta. Ex 6 illis quinque feliciter variolis affecti, ſextus vero iis jam infeſtatus & vel ideo non infectus, cum reliquis, quam non meruerat, adeptus eſt libertatem. Sereniſſima Walliæ Princeps, Auguſtiſſima Angliarum Regina ſummâ animi & conſilii maturitate adhibitâ, poſtquam plurimi fortunam ſuam periclitati, ſalvi & incolumes evaſerunt, nullique expoſiti diſcriminis aleæ, ab inflammato variolarum furore erant liberati, Sereniſſimarum Principum filiarum ſororumque, & Sereniſſimi Walliæ Principis, ſalutem operatoris chirurgi curæ ſub directione pariter & approbatione D. D. SLOANE tradere, ancipitique non amplius inſitionis variolarum caſui committere nulla dubitavit. Id quod utique ad ſummum honoris gradum evexit novam inoculandi

 me-

methodum, rapuitque in ſequelam Anglicanam Nationem fere univerſam, eo magis, quo glorioſiores illius à famigeratiſſimis in orbe litterario Medicis SLOANE, FREIND, ARBUTHNOT, JURIN, MEAD &c. decantati fuerunt triumphi. Novum præterea operationi adjecerunt pondus eruditiſſimi Medicinæ Doctores (inter quos præcipue eminet D. SHADWEL) imo plures etiam Angliæ Theologi, inter quos primus recenſeri meretur Epiſcopus Salisburyenſis, qui partim ſuos fecerunt inoculari infantes, partim ratione & experientiâ fundatam hancce methodum in publicis ſermonibus laudatam & approbatam omnibus ad imitationem propoſuerunt (pppp). Penetravit quoque nova hæcce methodus in Angliam novam, eo videlicet tempore, quo urbs Boſtonia contagioſis laborabat & vexabatur miſerrime variolis, commerciorumque rationes labefactatæ omnino evertebantur; verum enimvero acerbioribus ibidem preſſa fatis, diris & imprecationibus expetebatur, & ita dilacerabatur, ut urbs univerſa in tumultum exardeſcens gravioribus motibus ægerrime tandem compreſſis conquaſſaretur. Londini quoque

(pppp) Vid. DE LA CONDAMINE l. c. p. 8. & 9. BUTINI l. c. p. 90.

que nec Auguſtum Reginæ exemplum, nec tantorum virorum authoritas, in Regno variis factionum contrariarum procellis agitato, & rationi & experientiæ imprudenter contradicentium ora poterat ita obturare, ut non etiam duo Medici parum aut nihil inter eruditos noti & Pharmacopola turpi, ſine dubio, lucro, non generis humani commodo inſervientes, tanquam pro aris & focis acerrime contra inoculationem decertarint, quin aliqui eouſque effrenatam criminandi extenderint libidinem, ut in publicis ſuggeſtibus modo iram Dei per inoculationem contra totam nationem provocari, modo dœmonis ope patientiæ exemplar Jobum hac maledictione fuiſſe caſtigatum, & quæ neſcio, ſexcenta alia, ratione & experientiâ deſtituti, humani generis ſaluti invidentes, prurientes auribus magiſtri ore temerario effutire non erubuerint; ſed adeo non, quam tantâ quæſiverunt aviditate, conjunctam cum lucro gloriam invenerunt, ut nullâ habitâ impudentium & obſcurorum ejuſmodi virorum vociferationum ratione inoculatio indies majus majuſque ſumpſerit incrementum (qqqq). Ex computo

(qqqq) Lettre de M. Amyand rapportée par M. de la Coste. lettre à M. Dodard p. 69, cit. à de la Condam. p. 9.

puto à D. D. SCHEUCHZERO inſtituto ab annis 8 apparet, ex 897 inoculatorum numero, 845 perfecte Variolis fuiſſe infectos, 13 quibuſdam tantum fuiſſe tentatos ſymptomatis, in 39 vero nequidem unam apparuiſſe puſtulam, & ex tanto numero nonniſi 17. fuiſſe mortuos; cum tamen mortuorum libri abunde probent iiſdem annis duodecimam mortuorum partem variolis fuiſſe extinctam. Non minus propagata in novam Angliam inoculatio extitit utilis. Ex 282 Ann. 1721. 1722. inoculatis, 6 ſolummodo ſunt mortui. Si hoſcenumeros cum prioribus conjunxeris, apparebit ex 1179 inoculatis, 23 poſt operationem periiſſe, ſivé 1 ex 51. D. DE LA CONDAMINE p. 9. *l. c.* refert plura millia fuiſſe inoculata in Anglia ſine ullo infauſto accidente. Ex relatione D. D. JURIN Regiæ ſocietatis Secretarii qui A. 1724. exactam dedit novæ hujus in Anglia methodi ſive proſperi ſive ſiniſtri eventus deſcriptionem, apparet: cum antea modo ſeptimam modo ſextam, modo etiam quintam variolis naturalibus infectorum partem dira hæc peſtis abripuerit, jam vero ex inoculatis v. g. 91 vix uni inſertionem mortis cauſam extitiſſe; licet enim inoculandi methodus tunc temporis necdum ſummum uti hodie perfectionis adepta fuerit apicem, ſatis tamen hactenus non eſt

eſt probatum, artificiales variolas revera mortem cuipiam attuliſſe. Fateor quidem nimiam ab initio inoculationis patronorum exaggerationem feciſſe multum, ut operatio penſitatis tantum omnibus cautelis & circumſtantiis utiliſſima, vagis & plerumque infauſtis experimentis in ſubjectis vel infirmis vel minus bene diſpoſitis inſtituta ſibimetipſi fuerit funeſtiſſima. Id quod experta eſt methodus noſtra in filiis Ducis de BRIDGWATTER, comitiſque de SUNDERLAND, & aliis quarundam familiarum illuſtrium infantibus, in quibus inſtituta operatio infauſtum ſortita eſt eventum. Acceſſit & illud, quod inoculatio funeſtior fuerit in Irlandia, quam in Anglia; ſiquidem ex 24 inoculatis 3 perierunt. Pulcherrimam hanc non elabi permiſerunt occaſionem, cum medicis quibuſdam & pharmacopolis, antioculatores; vociferabantur enim quidquid in buccam, contra novam hanc methodum, conſuetos mortuorum libros adulterabant, quos naturales extinxerunt variolæ, ab artificialibus enectos clamabant, uſque adeo, ut Magiſtratus decreto partium ſpiritu diviſi, nonniſi ſub certis reſtrictionibus, quam veram potius dixero prohibitionem, fuerit permiſſa hæc operatio, eo ex capite quod non à novo variolarum naturalium inſultu præſervaret;

 licet,

licet, cum ad experientiam provocarent, antioculatoribus hæſerit aqua. Inde eruditiſſimi quique & prudentiſſimi conſultum duxerunt, tempus illud expectare, quo longa experientia cæcutientibus noctuis plus ſuppeditaret luminis. Sic preſſa quidem, non penitus tamen oppreſſa fuit inoculatio in Anglia, ſed mox renovata in America. Miſſionarius quidam ex carmelitarum ordine, cum videret in America meridionali mediam ſui gregis partem à variolis epidemice graſſantibus, ita ut nequidem unus evaderet, jam eſſe abreptam, adhibito in vanum omni remediorum genere, ad inoculationem, cujus nonniſi ſuperficiariam rudemque ex Novellis Europæis poſſidebat cognitionem, durâ, ut ita dicam, tractus neceſſitate confugit, & reliquam feliciter partem mortis faucibus eripuit. Eundem alius ejuſdem ordinis Miſſionarius expertus eſt ſucceſſum in littore del Rio Negro, & in urbe para luſitani, qui paulo poſt in alia epidemia Provinciam illam devaſtante operationem ſaluberrime inſtituerunt. Anno 1738. lethale variolarum venenum ex Africa, quo neſcio infauſto ſydere, translatum in Angliam novam, tantam in Carolina meridionali edidit ſtragem, ut ex 5 vix fuerit unus, qui non peſtiferæ hujus morbi ſuc-

cumberet violentiæ. Ad hanc redacti extremitatem incolæ, quam non ita pridem diris & execrationibus proſcindebant inoculationem nunc ambabus, ut ajunt, amplexi ſunt ulnis, & in pluſquam 800 tam feliciter illam menſibus Julii, Junii & Auguſti, tempeſtate anni morbis maxime inflammatoriis contrariante inſtituerunt, ut nonniſi novem vel unus ex 89 fuerit mortuus. Moti tam fauſto ſucceſſu habitatores fere in univerſum jam inoculandi ſuſceperunt methodum. Eandem pari cum eventu adoptavit Penſylvania. Ex mauris 300 in Inſula S. Chriſtophori Nobilis cujuſdam juſſu inoculatis ne unus quidem periit. Ex 1970. in Nova Anglia Ann. 1752 operationi ſubjectis, 24 albi *i. e.* Europæi & 7 ex 139 nigris *i. e.* mauris perierunt: diverſos hoſce combinando numeros, apparet ex 3209 inoculatis, 40 ſive 1 ex 80 fuiſſe mortuos. Publicus de tam proſpero inoculationis eventu rumor, brevi propagatus eſt per Angliam univerſam; revocata proinde poſtliminio, de novo civitate donari, omnibuſque privilegiis condecorari promeruit; & quoniam majoribus cum cautelis eſt exercita, quam alias, minor vel fere nullus etiam extitit funeſtorum acciden tium numerus. Intra 12 annorum ſpa-

tium fere bis mille hanc ſubierunt operationem viconiæ & in ipſius vicinia, in comitatibus SUSSEX & HAMPTON. Toto hoc tempore & ex hocce numero teſtante D. D. LANGRISH nonniſi 2 mulieribus gravidis contra medicorum conſilium inoculatis inoculatio extitit fatalis. Ex 1500 per celeberrimos Angliæ chirurgos inoculatis, 3 occubuerunt. D. RANBY, qui ſolus duas tertias hujus numeri inoculavit circa A. 1747 ne unum periiſſe affirmat, & 1752 inoculatorum à ſe numerus ultra mille jam aſcendebat, quin ullus fuiſſet mortuus. Translata inde nova hæc methodus in ſcotiam, renovata in Irlandia, ubique inſtituta & propagata fortunatiſſime. A. 1746 fundatá eſt Londini Domus charitatis dicta, partim inoculandis, ad compeſcendum hocce remedio naturalium variolarum furorem, partim ad ſuccurrendum iis, qui naturalibus ſunt infecti deſtinata. In hac ipſa Noſodochii Eccleſia, in hac ipſa cathedra epiſcopus vigornenſis A. 1742 in favorem inoculationis ad confertum concionatus eſt populum, qui ante 20 Annos inoculationem tanquam novum obſtetricante Diabolo editum in plenam lucem partum eſt deteſtatus. Hic ipſe epiſcopus mutatâ nunc ſententiâ, felici ſucceſſu convictus confirmat, quod

quod ex diario Britannico jam allegatum fuit, ex 1500 nempe perceleberrimos practicos inoculatis, 3 ſolum periiſſe &c. ita D. WINCHESTER expoſitorum infantum (des enfans trouvés) chirurgus ex 186 unum tantummodo perdidit, & itidem ex 370 unica operatio fuit infauſta. D. TREWIN ex 300. unum notat mortuum. Salisburiæ ex 422, 4. Blandforti ex 309, 3 ſolummodo poſt inoculationem periiſſe reperiuntur (rrrr). Iuvat hic apponere tabulam ex KIRKPATRICK *libr. Analys. inocul. in Diario Britannico mois de Mars & d'Avril* 1754. *p.* 393. excerptam.

(rrrr) vid. DE LA CONDAMINE. Journal Britannique & Helvetique.

	Inocul.	morts.
Angleterre 1721. 1728. - -	897	17
Nouvelle Angleterre 1721. 1722.	282	6
- - - - - - 1752.	2109	31
Dublin 1723. 1726. - -	24	3
Caroline 1738. - -	800	9
S. Chriſtophle - -	300	0
Hampshire, Suſſex & Surrey 1740. - - -	1500	2
Mrs. Ranby, Midleton & Hawkins. - - -	1500	3
Blandfort & Dorſetshire -	309	3
Salisbury - - -	422	4
Hôpital de l'inoculation à Londres - - - -	309	2
Enfans trouvés - - -	186	1
Mr. Winchester à Londres	370	1
Mr. Trewin à la Rye - -	300	0
Total	9308.	82.

Novum quoque inoculationi conciliavit ſplendorem & majorem inter eruditos æſtimationem Illuſtriſſimum Sereniſſimorum Principum WILHELMI, HENRICI, FRIDERICI filiorum Walliæ Principis exemplum qui Anno 1754. die Octobr. 30 huic operationi feliciſſime ſunt ſubjecti, poſtquam prius lenibus medicamentis, exiguis venæ ſectionibus, & debito regimine fuiſſent præparati. *Vid. la clef du cabinet Decembre* 1754.

1754. *p.* 405. In procinctu quoque ibidem dicuntur eſſe Sereniſſimæ Principes LUDOVICA & CAROLINA præfatorum Principum ſorores, ut, ſi necdum factum eſt, mox ſubeant inoculationem. Quod vero ſucceſſûs hinc inde funeſti attinet differentiam, attribui illa poteſt vel materiæ plus minusve malignæ pro inoculatione uſurpatæ, vel neglectis pro debita præparatione, & ſervando regimine cautelis, uno verbo diverſis inoculatorum dexteritatis gradibus, maxime vero illorum temeritati, qui inoculationem tentarunt in ſubjectis morboſis vel actualibus detentis morbis; id quod Theſſala illa mulier conſtantinopoli quondam ad ſcrupulos uſque obſervavit, neceſſariæque huic attentioni omnem operationis felicem adſcripſit eventum (ssss).

§. XI.

Ex Anglia nunc in Galliam & reliquas Europæ provincias diſcedamus. Primus qui in Gallia cognitam fecit inoculationem, eſt D. D. DE LA COSTE in Epiſtola

(ssss) Ex computo à D. DE LA CONDAMINE inſtituto apparet ex 6398 in Anglia inoculatis 17 ſolum creditos fuiſſe ex operatione periiſſe, ſive unum ex 373. p. 22, 23.

ſtola ad D. D. DODARD primarium Chriſtianiſſimi Regis Medicum transmiſſa, & A. 1723 publici juris facta, cum approbatione D. BURETTE facultatis medicæ Pariſienſis Doctoris. In hac mentio injicitur novem celeberrimorum Sorbonæ Doctorum, qui novam inoculandi methodum licitam eſſe, atque experimentis confirmari poſſe declararunt. Approbarunt illam pariter famigeratiſſimi & experientiſſimi Medici Pariſienſes; D. DODARD cum ſuo ſucceſſore D. CHIRAC; D. HELVETIUS primus Chriſtianiſſimæ Reginæ Medicus. D. FALCONET, D. VERNAGE &c. Ejusdem ſententiæ eſt celeberrimus D. ASTRUC Monspelienſis quondam, nunc collegii Regii Profeſſor; Regique à conſiliis Medicis, qui operationem hanc nullis omnino periculis ſtipatam eſſe, & maximopere ſeſe gaudere, ſi in uſum Pariſiis vocaretur, aſſeruit. An. 1724 D. NOQUEZ Medicus Pariſienſis D. D. JURINI de inoculatione opuſculum in Gallicam linguam tranſtulit, auxitque eruditâ in favorem inoculationis apologiâ, quæ à publico quidem cum applauſu recepta eſt, ſed, dum methodus ipſa in praxin deducenda videbatur, repentinus aſt falſiſſimus ex Anglia de infelici operationis eventu in urbe Boſtonienſi rumor,

pari-

Pariſiis diffuſus & exaggeratus, totum hoc ſaluberrimum interrupit negotium. Ipſe Franciæ Regens Aurelianenſium Dux, ſcientiarum & artium protector, inoculationis methodo favens, vix è vivis exceſſit, & jam in ſcholis Medicorum contra inoculationem propugnatur & velut è cathedra negative deciditur, referta calumniis, nullisque ſuffulta rationibus Theſis: ergo variolas inoculare nefas (tttt). Nemo erat tunc temporis, qui afflictæ inoculationis ſuſciperet patrocinium, nemo, qui exactam hujus operationis haberet notitiam, nemo, qui objectionibus torrentis ad inſtar occurrentibus ſolide reſponderet. Aliter longe res ſeſe habet modo; non tantum celeberrimi Medici, ſed & profundiſſimi Theologi novem ſplendiſſima ſorbonæ lumina jam pro nova inoculationis methodo pronuntiarunt, quamvis ſola ſcrupuloſis ſufficere potuiſſet ſeveriſſimi Inquiſitoris Veneti approbatio, præfixa

(tttt) Quæſtionis Author theologum ex parte agit non medicum, dum tanquam peccatoriam hancce operationem velut è cathedra damnat. Sed quemadmodum rideres Theologum, qui operationem hanc velut ſanitati nocivam proſcinderet; ita nunc pariter mecum ride Medicum, qui illam dente theonino rodit ut peccatoriam, dum faventem nobis habemus ſorbonam & inquiſitionem.

xa PYLARINI de inoculatione opuſculo. His tamen non obſtantibus, quod deplorandum eſt humanæ infirmitatis & ſimplicitatis argumentum, reperire datur multos, qui, quidquid in Turcia vel aliarum Religionum ſcholis inventum, aut ſaltem ab ipſis approbatum, temere damnare & tanquam longe pernicioſiſſimum execrari non verentur. Tantum nempe valent ſiniſtra, altiusque infixa menti præjudicia. Celeberrimus D. HECQUET juratus omnis in Medicina novitatis inimicus conſcripſit paulo poſt diſſertationem, cui titulum præfixit: Raiſon de doute contre l'inoculation ſive Ratio dubitandi contra inoculationem; mirandum, quam incredibili pertinaciâ vir cœteroquin doctiſſimus in ea declamet contra novam inoculandi methodum. En breve querelarum & injuriarum compendium: Antiquitas male fundata eſt, operatio falſa, iniqua, ſine lege, duplici ex capite reprobanda, quia eſt contra creatoris providentiam, quia non præſervat à naturalibus variolis, eſt contraria legibus, non Medicinæ ſed magiæ potius conformis &c. Notatu digna eſt D. D. BURETTE cenſoris Regii adjecta huic operi approbatio, dum opus hoc & contentas in illo obſervationes omnino reſpondere antiquæ Medicinæ praxi atteſtatur. Erudi-

tiſſi-

tiſſimum nuper de hac materia edidit tractatum illuſtris DE LA CONDAMINE, quem in publico virorum doctiſſimorum Academiam Regiam ſcientiarum exornantium conſeſſu Pariſiis cum unanimi præſentium applauſu prælegit; an vero res in ſolo ſubſtiterit applauſu, ignoro. Forte accidit illi, quod facundiſſimis ſæpius obvenit oratoribus, ut dicentibus quidem applaudentes, approbent omnia, ſed utut à ſemetipſis approbata nunquam tamen trahant ad imitationem. Sic & in Germanorum terris hujus curæ exemplum hactenus conſtat nullum præter illud, quod in *Act. Vratislav. A.* 1717. *Menſ. Aug. claſſ. V. p.* 187. *ex* D. LOIGH *Hiſtor. Tuſſis* memoratur, cit. à VATERO *in diſſert. alleg.* juvenis cujusdam nobilis, in quo cum emolumento hæc operatio adornata eſt Viennæ. Et illud, quod habet HEISTER citatus in *diario helvetico menſ. Aug.* 1751. *p.* 174 qui operationem Hanoveræ inſtitutam aſſerit. Anno 1724 ab Imperatore Chinenſium Medicos in Tartariam miſſos eſſe, ut diſſeminarent variolas, ſcribit P. D'ENTRECOLLES; è voto quoque illis ceſſiſſe miſſionem iſthanc, facilis inde eſt conjectura, quoniam equis & rebus pelliceis, quæ tartarorum theſauri ſunt, donati in patriam redierunt.

Anno

Anno 1749, quæ rariſſimæ apud Genevenſes extiterunt alias variolæ, nunc degenerarunt in epidemicas, ſuumque ita continuarunt furorem, ad Annum uſque 1751, ut toto hoc tempore decima certe pars (quæ communis fere eſt proportio conſuetusque fere cenſus) variolis naturalibus infectorum ſuccubuerit. Horum è numero cum multæ eſſent perſonæ, chariſſima familiarum pignora, dici vix poteſt, quanto perculſa terrore fuerit urbs univerſa. Virgo interim quædam, reliquis animoſior, unica cujusdam ex Magiſtratu filia dilectiſſima, ſepoſito panico timore Anno jam præcedente aliis ad exemplum ſemetipſam ſponte ſubjecit inoculationi; Exoptatus, qui reſpondebat, ſucceſſus cunctorum in ſe ora convertit & oculos, rapuitque non paucos excuſſo metu in ſui ſequelam nullo unquam tempore pœnitendam; experientia dein facta ſuperiorum permiſſu in filiis ſpuriis eventu lætiſſimo. Magiſtratus ipſe bono publico ſemper invigilans penſitatis obſervationibus, revocatis ad trutinam experimentis approbavit inoculationem tanquam utiliſſimam. Theologi pariter viri eruditi illam haudquaquam auſi ſunt condemnare, quin illorum conſilio inducti plures avidiſſime uſque in hodiernum diem ſine ullo ſiniſtro

caſu,

caſu, cum proventu jucundiſſimo hanc ſuſceperunt methodum, miratique ſunt illos, quos variolarum nuperrime terror ſolicitaverat nimium, nunc à morte quaſi ad vitam, à deſperatione ad ſpem, ab exitio ad ſalutem fuiſſe revocatos, ſicque triumphantes viderunt ſervatos civitati cives, amantiſſimas proles familiis, optimæ ſpei & expectationis adoleſcentes Patriæ. *Diarium Helveticum mens. ſept. ann.* 1754, *p.* 248. inoculationem jam quoque Lauſannæ receptam & intra annum, 14 fuiſſe inoculatos commemorat. D. DE LA CONDAMINE ex hoc ipſo fere momento, quo erudito orbi ſuum communicavit tractatum, ſe percepiſſe aſſerit, inoculationem maximum facere progreſſum in Batavia, & D. D. TRONCHIN Genevenſem, celeberrimum & feliciſſimum Amſtelodami practicum illam optimo inſtituiſſe cum ſucceſſu, ita, ut niſi popularia adhuc obſtarent præjudicia, illuſtriſſima cujuscunque ætatis, ſexus, & dignitatis exempla ſummam inoculationi jam conciliaſſent authoritatem (uuuu). Et hæc ſunt variæ

F famo-

(uuuu) De his omnibus vid. DE LA CONDAMINE. JOURNAL HELVETIQUE & BRITANNIQUE, BUTINI, ex quibus hæc ſunt deſumpta & Novellas hujus Anni quæ referunt, Pariſiis inoculationem jam eſſe exercitam cum ſucceſſu optatiſſimo.

ſamoſiſſimæ inoculationis hiſtoriæ viciſſitudines. An plura expertus eſt fata jeſuitarum cortex, certiſſimum in febribus intermittentibus præſidium? an plures perpeſſus eſt ſpecificus veneris domitor mercurius contradictiones? an pluribus expoſitum eſt controverſiis arthriticorum ſolamen Antimonium? antequam illorum uſus fuerit ab univerſo ſenatu aſclepiadeo receptus?

§. XII.

Sed ne quidquam relinquatur intactum, aut ne eſſentialis Hiſtoriæ pars deſideretur, danda quoque eſt clara & diſtincta inoculationis idea, nec non enumerandæ ſunt diverſæ illius exercendæ methodi, ut, qui nonniſi rudem & imperfectam hactenus habebant illius notitiam, perfectam nunc acquirant cognitionem. Variolæ artificiales, inoculatio, transplantatio, inſitio latine, græce φυλίασμα, inoculation de la petite verole gallice, ſinenſium linguâ Tchüng-Teu, germanice das Blatter Belzen, Kinds-Blatter, Barblen, oder Pockhen Impfen, einpropffen, Kinds-Blatter Saat, eſt operatio Chirurgico Medica, qua materia variolarum, non malignarum, ex corpore varioloſo in aliud ſanum & prævie rite diſpoſitum transfertur, ſimilesque

vario-

variolis naturalibus puſtulæ in iis excitantur. Notandum ante omnia communicatas per inoculationem variolas nihil omnino habere commune cum aliis transplantationibus ſympatheticis, quibus veteres morbos ex uno homine in alium vel in bruta vel in res inanimatas nullo prorſus intercedente effluviorum contactu & communicatione transferri poſſe crediderunt; rident hæc ſaniores & rationales phyſico-Medici Recentiores, tanquam partim ſuperſtitioſa, partim etiam falſa & fabuloſa; nullasque alias admittunt ſympathias & tranſplantationes, niſi quæ per effluvia, ab uno corpore in aliud, & id quidem intra tranſpirationis & activitatis ſphæram poſitum explicare poſſunt: Ab his tota, quanta eſt, differt, de qua nobis ſermo eſt, variolarum tranſplantatio: naturalis illa omnino eſt, nullius imaginationis, credulitatis aut ſuperſtitionis ſuſpecta. Crediderunt aliqui reperiſſe, quam neſcio, affinitatem inter variolarum inſertionem & transfuſionem ſanguinis ex uno animali in aliud: verum infinita utrimque intercedit differentia; in uno enim caſu venis infunditur, ibique circulare cogitur certa quantitas humoris heterogenei, crudi, & ſpiritibus ſubtilioribus privati, qui in omni genere imo & ſpecie omni, forte & omni

omni individuo ſingularem poſſident caracterem : In altero autem caſu per unam aut alteram materiæ præparatæ, & ab ipſa natura ad debitam maturitatem perductæ guttam nil procuratur aliud, niſi ſpecialis quidam motus inteſtinus, unde ipſiſſimæ artificiales variolæ; multominus convenit cum morſu canis rabidi operatio noſtra; imo, quod bene notandum, artificiales variolæ neutiquam eſſentialiter differunt à naturalibus; eandem enim ambæ agnoſcunt cauſam, varioloſi nempe miaſmatis in maſſam humorum introductionem; & profecto contagium variolarum artificialium per puris infuſionem propagari æque ac miaſma naturalium haud equidem inficiabitur, qui Æſculapii templum à primo limine ſalutavit, & fermentationis doctrinam eſt ſubodoratus: nec obſcurior eſt inſitionis methodus, quam panificium aut ars cereviſiaria, in quibus ex admixto fermento maſſæ fermentandæ turgeſcunt: conciliato nimirum inteſtino motu minimarum, principiis activis pollentium, particularum. Utrumque proin miaſma fermenti veri ſuſcipit indolem, & circulationis beneficio per vaſa & canales proprios ad ſanguinis maſſam delatum, diſpoſitas ad hoc particulas, & deliteſcente vitio turgidas ſtatim aggreditur, inficit, venenumque communicando,

lati-

latitans in illis ſeminarium fermentativum excitat, agitat, actuat, inque motum ciet; unde ebullitio univerſalis, ſeu fermentatio oritur; vi cujus impuriores, & heterogeneæ partes ſcparatæ critice protruduntur ad cutem, naturâ interim placide virtute talis operationis totum opus moderante. Sola hinc intercedit differentia: quod in variolis naturalibus miaſma varioloſum mediante aëre & alimentis ceu vehiculis ad mollem pulmonum ſubſtantiam & ſenſibiliores œſophagi villos non ſine præſentiſſimo harum partium periculo transferatur; in artificialibus vero miaſma immediate vulneri applicatum directe toti communicetur ſanguinis maſſæ. Vide plura infra, & BUTINI tractatum. Nimium mihi placent quæ habet *Vaterus in Diſſ. cit.* ut illa hic omiſſa velim. *Theſ. X.* ita loquitur: Adhuc clarius patebit, tranſplantationem præ omni alia infectione tutam eſſe, ſi examinemus modum, quo illa peragitur, qui admodum differt à contagii communis communicatione. Effluvia contagioſa é corporibus morboſis emanantia, athmoſphæram ægrorum totam replent, corpora ſana præſentia circum circa ambiunt; & ab his non tantum per poros cutis, ſed etiam reſpiratione hauriuntur. Hæc igitur ob ſubtilitatem ſuam intimius penetrant,

 ad

ad viſcerum interiora tranſeunt, eaque acredine ſummâ graviter irritant, digeſtiones omnes ac ſecretiones turbant, ex quo agmen pravorum ſymptomatum emergit. Quinimo utplurimum fit, ut contagium hac ratione intra corpus receptum in angulis quibuſcunque & latebris corporis, viſcerumque ad aliquod temporis ſpatium hæreat, tandemque occaſione datâ auctis viribus erumpat. Hoc ſemper majori cum periculo conjunctum eſt, quandoquidem hac ratione latius per totum corpus ſerpendo, quibuſvis vaſculis minimis altius ſe inſinuat, viſcerum texturam internam clanculum corrumpit, ſanguinemque circulo circumactum ſucceſſive invertit, atque craſin ejuſdem deſtruit. E contrario materia variolarum, per inſitionem, in exteriori corporis habitu à visceribus internis remoto, in minimis vaſculis ſanguiferis rivo commiſſa, à partibus ſeroſis diluitur, à gelatinoſis & ſulphureis ſtatim involvitur, ejuſque adeo acredo, ſiqua adhuc reſidua, optime mitigatur, ut virus nullum exercere queat. Accedit quod purulenta materiã, in minima quantitate in ſanguinem infuſa, in circulum ſtatim abeat, & per totum corpus diſtribuatur, indeque multo ſegnius & blandius operationem ſuam perficiat. Hucuſque

que Vaterus. *vid. journ. Helvet.* 1751. *p.* 175. *journ. Britann. mois de mars, d'avril* 1754 *p.* 394.

§. XIII.

Pro diverſitate Nationum, diverſa etiam eſt operandi methodus. Quomodo apud Chinenſes variolarum inſtituatur tranſplantatio, fideliter nobis enarrat R. P. D'ENTRECOLLES in *Collectione germanica cit.* T. III. nro 431, triplicemque exponit methodum, quam multâ pecuniâ ſibi comparaſſe ſancte aſſeverat. Non ingratum fore judico L. B. ſi eam nonnihil contractam, & latine ad litteram fere redditam, huic §°. inſeram, *Prima Methodus.* Si in infantem unius, duorum, uſque ſeptem, annorum, variolis bonæ notæ affectum incidis, tempus deſquammationis expecta; tum exſiccatas Variolarum cruſtas collige, & in vaſculo bene tecto, cerâque ita oblinito reconde, ut nulla ingredi queat vel minima auræ cujusdam particula; hâc enim ratione cruſtas in ſuo vigore ad aliquot annorum ſpatium poteris conſervare; cum é contra, ſi vel levis aura accederet, intra centum dies ſuam perderent efficaciam. Infans inoculandus ad minimum unius ſit anni, perfectâque fruatur ſanitate. Si aſſervatæ cruſtæ minores exiſtunt,

 illa-

illarum quatuor, ſi majores, duæ ſufficient. Lj. (paululum plus eſt, quam granum apud nos) Moſchi duabus incluſum cruſtis, goſſipio ex una parte acuminato, ex altera vero lato involutum, infantis naribus & quidem maſculi ſiniſtræ, puellæ autem dextræ intruditur. Notandum ſedulo, an ſutura ſagittalis clauſa ſit, necne: quod ſi perfecte clauſa non ſit vel alvi fluxu vel alio laboret morbo infans, differenda inoculatio, uſque dum hæc ſublata fuerint impedimenta. Semine varioloſo infantis naribus intruſo, & inde febre accensâ, ſi tertia die erumpunt variolæ, ſpes eſt, fore, ut ex decem evadant novem vel octo; ſi vero ſecundo mox die ſeſe manifeſtant puſtulæ, mediam partem in mortis periculo conſtitutam ſciat Medicus, & ſi primo jam apparent die, ne pro unius quidem ſalute ſpondere poteſt ſecure. De cœtero eadem adhibenda hic methodus, quæ in variolis ſponte venientibus adhiberi ſolet. Medicus unâ tantum vice laxantia, cum potiunculis cardiacis præſcribit. *Secunda Methodus.* Ut variolarum inoculatio eo feliciorem ſortiatur effectum, ſeligendæ ſunt ſuperato jam morbo, tempore ſcilicet deſquammationis, optimæ notæ Variolæ: ſi crudæ adhuc vel virides exiſtunt, ante omnia

illa-

ilarum temperanda eſt acrimonia ſequentem in modum: Recipe ſcorzoneram hiſpanicam, inciſæ lamelatim adde Glycyrrhizæ parum, committe invicem vaſculo, aquâ calidâ repleto, tege hoc poſtea tenui cribro, in quo per àliquod tempus jaceant puſtulæ, ut aſcendente vapore emollitæ, à nimia liberentur acrimonia: Si vero cruſtæ jam ante menſem circiter decidiſſent, vir perfecte ſanus in ſuo illas circumferat corpore per aliquod tempus, antequam naribus intrudantur, & ſic illarum acrimonia proveniente é poris vapore faciliori mitigatur negotio. Obſervandum præterea, cruſtas illas eſſe optimas, quæ é pectore, dorſoque decidunt, illas vero valere omnino nihil, quæ ex capite, brachiis, manibus, pedibuſque ſumuntur. Siquis exſiccatas transplantare amet variolas, recipit bombycis involucrum, quo obvolvit certum puſtularum numerum, & narium ſiniſtræ, ſi maſculus, dextræ, ſi puella, intrudit, ultra vero tres horas inibi huncce non relinquat fomitem. Alia adhuc eſt variolas inoculandi methodus: Redactis in pulverem decidentibus variolis adde aquæ tepidæ tantum, quantum ad conficiendam paſtam requiritur, tenuiſſimo goſſipio involutam modo jam dicto naribus intrude per ſex horarum

ſpatium : febris mox apparebunt ſymptomata, ſexto die erumpent puſtulæ, & duodecimo cruſtæ decident. In ſex ſequentibus caſibus variolas nemo inoculare præſumat. *Primo* ſi infans primum necdum attigerit annum. *Secundo* ſi ſexdecim jam annorum fuerit. *Tertio* & *Quarto* ſi vel exterius vel interius aliquis morbus ſit præſto. *Quinto* in æſtate, aut ubi magnus eſt calor. *Sexto* ſi aliquis in decidentibus cruſtis advertatur defectus. De cœtero ut Supra. *Tertià Methodus* ſub titulo *Tſchüng-Teukan-fa i. e.* Regulæ pro inoculatione. *Regula prima* infans inoculandus ſanus ſit, robuſtus, & ab omni omnino morbo liber &c. Regulas reliquas, quæ jam in præcedentibus per modum cautelarum aſſignatæ ſunt, & hic repetendæ forent, brevitatis amator omitto, uti & illas, quæ ſolius imaginationis, nullius vero ſunt uſûs. *Secunda.* Tali modo conſtitutus infans ut inoculationis capax cenſeatur, per remedia demulcentia, evacuantia, & ſanguinem purificantia præparetur, & nonniſi poſt decem vel undecim dierum ſpatium inſtituatur operatio. Ut vero ſanguinis purificatio rite fiat, recipe cicerum, rubri, nigri & viridis coloris, Glycyrrhizæ ana unciam unam; pulveriſata hæc in mortario,

rio, & recondita in tubum é ligno bambino excorticato confectum, utroque ex latere cono pineo obthuratum, & pro majori ſecuritate cerâ obductum, in latrina tempore hyemali per unum alterumve menſem reponuntur. His ita peractis, ex tubo à ſordibus mundato, & ad umbram exiccato, recipitur pulvis, & cuilibet unciæ tria adduntur *Ma* pulveriſatorum foliorum plantæ, quam *moci-ze* dicunt. Pro ratione ætatis *Ma* unum vel ſemis hujus pulveris in decocto caulium *ſekua* vel florum *Kin-inhoa* in parva doſi præbetur infanti. *Tertia.* Tempore, quo utitur decocto infans, abſtineat ab omni cibo acri odore vel ſapore prædito: decimo tunc vel duodecimo die fiat inoculatio. *Quarta.* Pro inoculatione dein Variolarum proceditur ut ſupra, hac ſolum cum differentia, quod moſcho inſuper addatur *hiung houng*, & poſt duos treſve dies primum é naribus ſemen varioloſum ſit ſumendum; præterea ſecundo ab operatione die præbeatur inoculato pars quædam exiccatarum & pulveriſatarum cruſtarum in juſculo ex *Schin-ma* præparato &c. *Ultima*, Notandum, ſi forte quarto aut quinto die non erumpunt puſtulæ, ſemen varioloſum é naribus trahendum, & remedia alexipharmaca in uſum vocan-

vocanda. Quicunque his cautelis inſtructus, operationem inſtituerit, certus eſſe poteſt, fore, ut taliter inoculatus, nunquam variolis impoſterum queat infici. Qui fuſius hæc germanice legere deſiderat, conſulat cit. R. P. STOECKLEIN, aut *les lettres edifiantes & curieuſes* linguâ gallicâ. Triplex hæc methodus, licet forte pergrata foret delicatulis, quoniam tamen minus tuta, teneramque cerebri ſubſtantiam facile offendere creditur, hactenus, ſaltem quantum ego novi non in uſum tracta eſt, niſi in Anglia, ubi puella ad mortem condemnata, publici hujus facta eſt experimenti ſubjectum; ſed quia violentis adeo mox ab operatione capitis correpta eſt doloribus, adeoque forti uſque ad tempus eruptionis vexata febre continuâ, ut magis ægra, majorique expoſita fuerit vitæ periculo, quam alii, qui methodo ordinariâ ſunt inoculati, Chinenſium praxis in Variolarum transplantatione tamquam periculoſa minuſque tuta fuit rejecta; id quod jure etiam factum eſſe, quivis mecum fatebitur, qui exactum poſt hanc methodum in China demortuorum, cum aliis vellet inſtituere computum. Circaſſii, ut teſtis oculatus eſt D. DE LA MORTRAYE in ſuo *Itinerario T. II. l. III. p. 98. ſeq.* cit. *in Diſſert.*

D.

D. BAUER *p.* 16, qui ipſemet operationi interfuit, & quaſvis circumſtantias attento notavit animo, ita procedunt: Quo magis, inquit mutata lingua gallica in latinam, appropinquabamus montibus, eo formoſiores offendebamus Circaſſios. Cumque neminem variolis deformatum conſpicere datum eſſet, petii, num forte ſecretam quandam callerent artem, variolarum, communis cœteroquin generis humani hoſtis rabiem à ſuis arcendi? inoculationis ſolius beneficio id accidere mihi ſignificabant, quam hoc modo inſtituere ſolent: mutuantur nempe ab aliquo variolis infecto purulentam materiam, & inciſione factâ ſanguini immiſcent. Curioſitate igitur ductus ipſiſſimis conſpexi oculis uſitatam apud ipſos inoculandi methodum. Virgo inoculanda quatuor vel quinque annos nata, levi quodam cathartico ex ſiccatis Bugloſſi foliis in decocto ejuſdem plantæ radicis, & mellis præparata, in ædes pueri triennis variolis ad ſuppurationem deductis correpti fuit introducta: Vetula quædam (hæ enim pro ſagacioribus habitæ medicinam hic locorum exercent) collectis in unum tribus acubus pupugit primo ſcrobiculum cordis, ſecundo mammam ſiniſtram é regione cordis, tertio umbilicum, quarto volam ma-

manus dextræ, quinto malleolum pedis ſiniſtri: effluenti ſanguini immiſcuit, quam collegit, materiam, cruentoque vulneri ſiccata Angelicæ folia applicavit, ſuperimponendo ſimul pellem junioris agnelli: mater poſtea ſtragulis pelliceis circaſſiorum more coopertam puellam, in patrias deportavit ædes, ubi ſub moderato calore nutriebatur pulte ex farina cumini, cum duabus tertiis aquæ & una lactis confecta: pro potu dabatur ptiſana ex Bugloſſo, Liquiritia, & Angelica, quæ ſunt vulgatiſſima in illis Regionibus remedia. Quomodo operatrix græca proceſſerit, his verbis enarrat ANTONIUS LE DUC in *Diſſert.* cit. Ut autem pus illud ſibi compararet græca operatrix, acu ferreâ vel argenteâ vulgaris formæ, apicem variolæ binis prioribus digitis comprehenſæ, pertundebat, leviterque comprimendo expreſſum contentum pus in ſubjectum vaſculum inſtillabat. Solebat vero eas tantum Variolas ſic pertundere, quæ extrema quatuor corporis occupabant. Vaſculum tum bene tectum operculo quodam, & ſinu ſuo fotum ſecum gerens ad eum, cui inſertionem inſtitutura erat, quam citiſſime properabat, curans nimirum, ne per interpoſitam moram materies illa iners reddita, minus quoque operationi idonea fieret; hinc

hinc nunquam ultra 12 dies illam ſervare ſolebat. Illi jam præſens operatrix, ut dixi, preces fundit: tum acu ferreâ octo vulnuſcula totidem corporis partibus ſucceſſive infligebat. Primum quidem ſummæ fronti ad viciniam capillorum, eo præciſe loci, qui utraque ejus extrema æqualiter interjacet: alterum mento, bina ad utramque genam, illi earundem parti, quæ Zygomati proxima eſt. Totidem etiam quatuor extremis inurebat vulnera, ſuperioribus nimirum, bina prope metacarpum, & duo pariter infimis non procul à metatarſo. Hæc vero hoc ordine ſemper excitabat, ut in facie crucis effigiem, in artubus Redemptoris plagas referrent, hoc ſibi etiam injunctum in revelatione contendens, quaſi ſane ex tali vulnusculorum diſpoſitione, non vero à cauſis aliis phyſicis ſucceſſus inſitionis penderet. In inferendis hiſce vulneribus acum, parti in ſitu plano ſpectatæ ſic adigebat, ut oblique, non vero ad normam in eam penetraret, tum acum ipſam ſurſum elevans impoſita tegumenta vi factâ lacerabat, eamque hærentem adhuc cruentæ plagæ in gyrum circumrotabat, ut major continui ſolutio fieret. Tum fomitem varioloſum, detecto vaſculo, quo continebatur, eadem illâ acu, quâ vulnera excitabat,

in

in pertuſa loca inſtillabat, intruſamque materiam eodem inſtrumento in ipſo vulnere quam accurate commovebat, ut per omnem vulneris ambitum, ſecretoſque ejus receſſus materia ſeſe inſinuaret: hujus vero nonniſi una vel altera guttula ad quod libet vulnuſculum intruditur. Quo in ſingulis vulneribus peracto, hæc vaſculo quodam concavo operiebat: adultis, in illis tantum partibus, quas veſtes tegunt, ne ſcilicet ab illarum attritu materies averteretur: junioribus vero ubique, ne manibus pertuſa loca ſcalperent, fomitemque diſſiparent; tumque ſuperinductâ faſcia partes ligabat. En ſimpliciſſimam methodum, quâ mulier illa utens, fauſto ſemper eventu in millenis hominibus Byzantii variolas excitabat. Convenit cum hac, quam adhibet PYLARINUS & TIMONIUS, methodus. Parum differt, quam habet à CASTRO, niſi quod uno tantum vulnere inflicto, unâ tantum aut alterâ guttâ inſtillatâ, Variolas æque fuiſſe exortas, ac ſi plura inflicta fuiſſent vulnera, obſervaverit. WREDEN in *Tr.* vernünfftige Gedancken von der Inoculation der Blatteren nonnullas cautiones, quarum nec PYLARINUS nec TIMONIUS nec à CASTRO mentionem fecerunt, in hoc negotio commendat; lubet hic apponere

nere latine, quæ ſcribit germanice: ſubjectum, ex quo deſumenda pro Inoculatione materia, diſcretas, benignas, nullisque toto morbi decurſu funeſtis ſymptomatibus ſtipatas habeat Variolas. Puſtulæ quædam jam matureſcentes, plerumque circa decimum ab eruptione diem lanceolâ aperiuntur, expreſſum inde pus, goſſipioque exceptum, in exigua quadam reconditur pyxide, & ita bene tectum uſque ad uſum corpori ſemper admotum aſſervatur; uſus poſt aliquot ſeptimanarum ſpatium ſubſequi poteſt; ſubſequitur autem ſemper effectus ſive calida ſit ſive frigida materia; certum tamen eſt, quo recentior exiſtit materia, eo aptior eſt pro inoculatione, in qua ſequentia ſunt annotanda: ſubjecta eligenda ſint bene valentia: ſi infantes ſunt, non inoculandi, dum dentitionis præſto eſt negotium, ne funeſtus inde oriatur exitus. Si é ſexu elegantiori, menſium habenda eſt ratio, & nonniſi primâ poſt illos ſeptimanâ operatio eſt inſtituenda. *p.* 64 idem Author ſic pergit: Si tali modo inoculandi vel inoculandæ ſeſe habent, inciſio vel longitudinalis vel transverſalis in cute fit tam profunda, ut aliquid tantummodo ſanguinis effundatur, in utroque brachio, ſub muſculo deltoide. Inciſioni factæ committi-

tur

tur incluſa goſſipio materia, huic imponitur emplaſtrum quodam ſimpliciſſimum e. g. de ſpermate ranarum, linteo & faſciâ firmatum; apparatus hic elapſo 24 horarum ſpatio aufertur una cum goſſipio pure infecto, & inciſionis loca ligantur ut antea, & quidem uſque ad eruptionem Variolarum ſingulis, poſt hanc vero alternis diebus uſque ad morbi finem. Ita WREDEN citatus in *diſſert.* D. BAUER. Longe minori cum apparatu adornabatur operatio in Provincia Walliæ, ut refert D. DE LA CONDAMINE ex litteris D. JURIN *l. c. p.* 26. Ipſi nempe in ſcholis pueri, unus alteri communicabat Variolas, cum vel acu ſe pungerent invicem, vel brachium aut manum ad ſanguinem uſque ſuper matureſcentibus fricarent puſtulis; qui inſertas ſibi volebat illas, duos aut tres ſolidos donabat illi, à quo materiam eſſet empturus; unde hæc ipſa methodus illic terrarum ſub alio non veniebat, niſi ſub emptionis Variolarum nomine.

§. XIV.

Quæ hodie in Anglia & genevenſi urbe diuturnis probata experientiis, adhibetur, rejectis inutilibus & ſuperſtitioſis, methodus hæc eſt: antequam operatio ipſa inſtitui-

ſtituitur, exacta variarum circumſtantiarum habenda eſt ratio; leviſſimi enim ſubinde nulliusque revera momenti eventus, delicatum facile offendunt publicum, totumque turbant ex improviſo utut ſalubre negotium: videndum igitur ante omnia 1. annon morbus aliquis epidemice graſſetur eo tempore, quo inoculatio exercenda; ne forte morbus iſte funeſto quodam caſu aggrediatur inoculatum, rapiatque inopinato ad plures; ſic enim facile, quod profecto ſoli debetur epidemicæ conſtitutioni, innocentiſſimæ adſcribetur operationi, tuncque inoculatio occidiſſe dicetur, quem ſors aut nequitia epidemici morbi jugulavit. Eadem de cauſa vitandum eſt tempus, quo variolæ epidemicæ & deleteriæ indolis ſuam exerunt rabiem, aut quando ſtatus occurrit graviditatis, vel criticæ ſexûs periodi, vel febris, cui ad quartum usque annum dentitionis tempore ſubjecti ſunt infantes; quæ omnia ſæpe lethales periculoſorum ſymptomatum exiſtunt cauſæ. Huc quoque pertinent ſcrophulæ, eruptiones cutaneæ, inflammationes, ulcera interna, icterus, mala hepatica, ſcorbutus & malum venereum 2. Reſpicienda eſt ætas: in adultis nimia ſolidorum tenſio, nimius fluidorum motus, nimia ſanguinis acri-

monia ſine dubio morbi augent violentiam & periculum. In teneris infantibus deficiens cordis & arteriarum vis, interna ad lactis coagulationem diſpoſitio, frequens ad excoriationem, in ventriculo & inteſtinis inflammationem occaſio, ſuppreſſa ſæpe tranſpiratio &c. ſatis nos admonent, ne in operatione nimis ſimus præcipites. Tempus pubertatis pariter non admodum eſt conveniens, nova enim ſeſe tunc manifeſtant organa, humores evadunt acriores, tegumenta magis dura, paſſiones vehementiores, inquietudines longe majores. Optima igitur merito ſtatuitur inoculationis epocha ab anno quinto, uſque ad annos pubertatis; ante quintum enim annum vix quidquam certi de ſuorum infantum vita ſibi polliceri poſſunt parentes, imo plerique jam ante ſecundum fatis cedunt. Uno verbo ex calculo hactenus in anglia facto apparet, variolarum artificialium pericula ſecundum gradus ætatis plus minus plerumque ſumere vel augmenti vel decrementi. Quodſi vero ultra prædictam periodum dilata vel neglecta fuiſſet operatio, illa nihilominus præmiſſis tamen præmittendis in uſum eſt vocanda; præſertim ubi neceſſitas id poſtulat; indubitata ſiquidem veritas eſt, naturales variolas artificialibus ſemper magis

eſſe

eſſe periculoſas. Hæc autem intellecta velim uſque ad annum circiter trigeſimum vel mediam vitæ ætatem; in hiſce enim circumſtantiis melius eſt integrum relinquere ſagaci naturæ negotium, quam ancipiti arti committere: Imo quibus à teneris annis ad mediam uſque ætatem morbi hujus exſortes eſſe licet, ſpem non vanam concipere poſſe, fore, ut per totam vitam eo vivant immunes, promittit BAUER *in diſſ. cit. p.* 11 (wwww). 3. Ætatis conſiderationem ſequitur anni tempeſtas non ſpernenda. Tempus maxime idoneum propter clementiorem aëris temperiem ſuppeditat ver, & qui ei multum aſſimilatur autumnus: Quemadmodum ſe habet quintus annus reſpectu ætatis, ita ſe habet ver & autumnus reſpectu tempeſtatis. Exceſſivus æſtatis calor forte idem conjunctum habet periculum, quod obnoxia potiſſimum paſſionibus ætas; frigida hyemis aura, glaciem repræſentat & inevitabilia ſenectutis incommoda. Calor activitate & auctâ ſanguinis acrimoniâ lethalem producit inflammationem, diſſipatiſque ſubtilioribus fluidi particulis reli-

 quum

(wwww) Neſcivit forte author galliæ Delphinum anno ætatis 49, Joſephum Imperatorem 33 fuiſſe variolis extinctos.

quum inſpiſſat : Frigus é contra retardando ſanguinis motum, conſtringendo exteriorem microcoſmi corticem, eruptionem remoratur, & materiam varioloſam ad interiora repellit. Quæ hactenus de tempeſtatibus anni dicta ſunt, intelligenda potiſſimum ſunt de noſtris climatis. Theſſala illa mulier tantummodo hyemis tempore inſtituit operationem; ſed Conſtantinopoli hyems temperatior noſtro exiſtit vere. In regionibus frigidis æſtas, in calidis & ſub zona torrida hyems aliis eſt præferenda. Neceſſitas tamen & conſuetudo faciunt exceptionem : ſi epidemice graſſentur variolæ, melius eſt prævenire quam præveniri quâcunque etiam anni tempeſtate (xxxx).

XV.

Electione factâ, de præparatione, utpote in qua omnis operationis fere vertitur cardo, eſt cogitandum. Primæ proinde à cruditatibus liberandæ ſunt viæ; maſſa deinde fluidorum remediis temperantibus & demulcentibus ab inflammatione ſedulo præſervanda; venæ ſectio denique, ſi plethora urgeat, inſtituenda. Prima indica-

tio

(xxxx) vid *journal helvetique*, *Britannique*, BUTINI jam ſæpe citat.

tio maximi eſt momenti; dici enim vix poteſt, quam periculoſa ſit in morbis contagioſis cruditatum copia; venenatum variolarum miaſma crudæ primarum viarum materiæ mixtum, non poteſt non ſymptomata inducere funeſtiſſima, graviorumque morborum complicationem, à quinto anno uſque ad 14, cum humores ab ipſa natura jam quaſi ſint præparati, non magnâ opus eſt præparatione, lene quoddam laxans, & poſt 2 repetitum dies omnem abſolvet paginam, poſtridie fit operatio; ſi vermium adſit ſuſpicio anthelmintica ſunt maritanda laxantibus. D. KIRKPATRICK multis laudibus extollit æthiopem mineralem, jubetque, ut anthelminticis & laxantibus à quinto uſque decimum ætatis annum ſemper aliquot mercurii dulcis addantur grana. Vix in tam tenera ætate opus eſt venæ ſectione, ſi vero in valde ſanguineis requiritur, uno vel altero, qui operationem præcedit, die foret inſtituenda: prout vero creſcunt annis infantes, plus vel minus indigent præparatione. Ab anno 8 uſque ad 14, ad minimum 3 ſeptimanarum requiritur ſpatium, & ſi ultra hunc extendatur terminum, nil eſt pertimeſcendum, diæta ſiquidem præſcribenda non nimium rigoroſa eſſe, aut ad virium debilitatem uſque

tinuari debet. Venæ ſectio non raro poteſt eſſe neceſſaria. Adultiores longiori adhuc opus habent præparatione, & exacto ad ſanioris diætetices normam regimine; tribus vel quatuor ante operationem diebus ſumatur laxans ex infuſo Senn. in quo Mann. ℥ij. diſſolvantur. Trahatur poſtea in uſum lac ſciſſum decocto hordei, vel aliud quoddam accommodatum ſcopo noſtro infuſum mane & veſpere ſumendum. Toto hoc tempore inoculandus non nutriatur niſi cibis, ut brevis ſini, eupeptis, accuratumque obſervet in 6 rebus non naturalibus regimen, veſpere parum aut nihil omnino carnis aſſumatur, abſtinendum pariter à vino, caffee, chocolada & quidquid ſanguinis motum augere poteſt. Ante cubitum omni veſpere pediluvia per quartam horæ partem continuata in uſum trahantur, ut ſic à ſuperioribus ad inferiores magis partes invitetur ſanguis. Obſervandum hoc potiſſimum in ſexu altero, cujus plerumque ſanguis ab anno duodecimo ad 20 & ultra facile ſuperiora petit. Octavo ante operationem die idem laxans, & poſt 3 vel 4 dies repetitum aſſumitur, uno vero aut altero ante inoculationem die venæ ſectio in ſanguineis vel in brachio vel in pede, prout medico videbitur, inſtituenda,

cujus

cujus quoque prudentiæ pro circumſtantiarum varietate multa alia ſunt relinquenda. Cui vero hæc omnia nimium dura videntur, cogitet quæſo ſeduló pro unica vita conſervanda nihil eſſe omnino intermittendum. De cœtero optimum analepticum eſt fiducia, optima præparatio lætitia, & panici terroris excuſſio. Exactam tali modo inſtitutam præparationem excipiat ſine mora operatio ipſa; ad quam rite exercendam, ſelectiſſimum variolarum requiritur fermentum: ſumitur autem illud ex corpore variolis diſcretis & bonæ notæ (yyyy) ſeu naturalibus ſeu artificialibus infecto, cœteroquin tamen ſano (ínfantes præferuntur hiſce in circumſtantiis adultis). Quando ſcilicet variolæ in facie exſiccari incipiunt, ſex fila ſeptem vel octo pollices longa, & convoluta mediante acu ex utraque parte ſcindente per unam é majoribus puſtulis in brachio vel femore bene jam maturis, recentibus *i. e.* nullo amplius rubro præditis circulo trajiciuntur:

G 5 ſi

(yyyy) Theſſala mulier pus ex inſititiis variolis ut inefficax quidem rejiciebat, ſed contra rationem & experientiam; imo Jacobus a Castro magis proficuum cenſet, ſi pus ab ejusmodi deſumatur ſubjecto, cui ex inoculatione natæ ſunt variolæ; eoquod hæcce materia clementioris ſit indolis, nec adeo graves in œconomia animali excitet turbas.

ſi una non ſufficit Puſtula, per plures id fiat, ita, ut fila pure ſatis imbuta, in bene mundato vaſculo recondantur ad uſum. Plerumque hoc illo ipſo fit die, quo inoculatio inſtituenda, ſed Angli & Genevenſes operationem optimo cum ſucceſſu adornarunt pure per menſem integrum conſervato. Facile credo conſervari etiam poſſe diutius, prout Angli octo menſibus conſervarunt, teſte D. GUIOT. Ad communicandum vero hoc fermentum corpori humano inciſione opus eſt; alii in pede utroque, in brachio alii ſuadent vel diſſuadent; Ego cum D. KIRKPATRICK mediâ incedendum viâ arbitror: ſi ſubjecta naturaliter bene ſint diſpoſita, ad evitanda forte quædam mali moris in pede ulcera, in brachio faciendam ſuadeo inciſionem, in pede vero tunc, cum timor ſit, ne nimis cito aut violente erumpant puſtulæ; hoc enim modo ſalutaris revulſio verſus inferiora magis eſt ſperanda. Si inciſio fiat in brachio, infra inſertionem muſculi deltoidis eſt facienda, eo in loco, ubi fiunt cauteria, & illa quidem ſit longitudinalis, tantumque ſuperficiaria, unius pollicis ſpatio longa, huic imponuntur fila de quibus ſupra, vel etiam una aut altera puris in vaſo mundato conſervati guttula, teguntur que mox ſplenio

cum

cum digeſtivo ſimplici, cumque emplaſtro de diapalma; ſuper imponitur linteum, ligaturque faſcia, ne ſuo è loco dimoveatur. Nonnulli unico duntaxat vulnuſculo ad brachium inflicto contenti excitarunt variolas, paucisque apparentibus puſtulis præſervatos tamen fuiſſe imposterum à contagio notat Pylarinus *p.* 21. *l. c.* BUTINI *p.* 75. *l. c.* melius tamen judicat, ſi in utroque brachio fiat inciſio; ſecurior enim eſt operationis effectus, facileque alias ſine optato eventu dimoveri poterit ex uno ſolum latere apparatus &c. relinquitur plerumque apparatus iſte 40, vel 48, juxta WREDEN 24 horis, ita tamen ut vulnus eodem ſplenio atque emplaſtro ſingulis tegatur de novo diebus; ſed atteſtante D. RANBY minoris, quam creditur temporis ſpatio, hocce agit fermentum; matrona enim quædam 30 annos nata inoculationi ſe ſubjecit, paulo poſt vero facti pœnitens, omnem ſolvit apparatum, à variolis tamen artificialibus neutiquam eſt præſervata. Eundem ſortitur effectum operatio, ſi mediante veſicatorio, eadem ſupra indicata methodo inſtituatur. Vide *Journal helvetique & Britannique.*

§. XVI.

§. XVI.

Hiſce jam circa operationem poſitis, videndum nunc, quo tempore, quibusve cum ſymptomatibus communicatum intra corpus per inſitionem varioloſum miasma ſuſcitet variolas. Quantum profecto cœlum diſtat à terra, tantum differunt à naturalibus variolis artificiales, earumque ſymptomata, quæ eo magis per artificialium mitigantur ſubſidia, quo atrocius exacerbantur per naturalium furorem. Hæc modo ſecundum quatuor illarum periodos breviter ſunt examinanda. Quemadmodum non unum idemque omnibus, ſed varium pro hominum diverſitate eſt temperamentum; ita etiam Varia variolarum ut naturalium ſic artificialium ſunt ſymptomata; licet enim duo forte in hoc quidem conveniant, quod uterque cholerica vel ſanguineâ e. g. gaudeat temperie, in binis tamen tum ratione fluidorum tum ratione ſolidorum tam notabilis invenietur differentia, quam idioſyncraſiam dicunt, ut vix non idem à ſeipſo diſcrepare recte affirmaveris. Quis præterea ignorat, morbum ſubinde aliquem malignum graſſari epidemice? unus inficitur, alter ab illo liber exiſtit: alius ſtatim hauſti veneni experitur periculum,

alter

alter poſt plures ſæpe dies primum illius lue tentatur, prout nempe varia eſt corporum diatheſis; pari ſe modo rem habere cum inoculatione in confeſſo eſt. Tribus vel quatuor, ſubinde ſex, ſeptem ab operatione diebus ſerius aut citius ſecundum temperamentorum, ætatis, fermenti & roboris diverſitatem ſuccorumque in Maſſa ſanguinea habitudinem, & particularem in ſingulis diſpoſitionem, absque ulla fere vulnuſculi mutatione, inciſio per modum ſimplicis apparet lineæ, in ſublatis filis exigua ſubinde puris communicati pars invenitur, ſubinde in obducta quaſi cicatrice utrimque inciſarum partium labia jam cernuntur coalita. Circa quintum circiter diem inſtantium variolarum advertuntur prænuntia, digito inciſionis loca tangenti offertur quædam ſecundum totam ſuam longitudinem durities, in vicinia levis perſentiſcitur inflammatio; In hocce rerum ſtatu nullum in vulnuſculis jam fere coalitis adhuc ſuppurationis detegitur veſtigium, at ſequentibus mox diebus vulnus evadit magis album, extenditur durities, ſenſibilis magis fit rubor. Toto hoc tempore quamvis forte ſine noxa deſerere poſſet cubiculum inoculatus, cuſtodire tamen illud magis eſt conſultum, ad avertendos in his

his circumſtantiis periculoſos, qui facile funeſti quid excitare ſolent, rheumatismorum inſultus. Sua inſuper, niſi adſit naturaliter, concilietur per artem alvo libertas; exactum quoque obſervandum in diæta regimen, imo exactius adhuc, quam tempore præparationis, ne corpus nimiis repletum humoribus, ſalutarem inde retardet evacuationem. Sepoſitis præterea omnibus ſerioſis aut triſtibus, tempus potius inter lœtas amicorum converſationes transigere convenit; non enim, ut in naturalibus evenit variolis, triſtiorum accidentium ſyndrome excruciat ægrum. Plures teſte PYLARINO vix alterationem ſentiunt aliquam vel læſionem. Die 5to, ſubinde 6to, ſubinde tardius, quod pro bono habendum omine, ſeſe oſtendit febris; ſuſceptum enim recenter contagium naturam irritat, inde horror & rigor, mox humorum circumeuntium ſupervenit turba, auctaque velocitas, inde naſcens calor; ſed raro nimius aut violentus: acerbiſſimi renum, abdominisque dolores, motus convulſivi, moleſta circa ſcrobiculum cordis tenſio, pathognomicus fere variolarum prodromus, nullum hic inveniunt locum: ægri nonniſi aliqualem ſentiunt laſſitudinem, & tranſitoriam inquietudinem; deliria ſunt rariſſima vel certe leviſ-

ſima:

ſima: dolor ut plurimum quidem caput occupat ſed mitis, raro ſeſe per reliquas corporis extendens partes; ſupervenit ſubinde ſtupor, leni ebrietati æqualis: placidus eſt dormientium ſomnus, cum utili quadam diapnoë, quæ poros optime ſervat pro eruptione apertos: maculæ rubræ, inflammatio levis vel particularis vel univerſalis nunquam diu durantes, materiæ mox erupturæ non fallacia exiſtunt indicia, quam ſummopere narium juvant hæmorrhagiæ: non circulatio, non perſpiratio, ut in naturalibus impeditur: nauſeæ ſunt frequentes, ſed mox iterum quoque ceſſant: ſi vomitus accedat, quod rarum eſt, nil quidquam portendit fufuneſti, ſed ventriculum à ſuperſtite cruditatum colluvie liberat: moleſtum illud ægrosque adeo vexans ſymptoma anxietas, iminentis, ut ita dicam, mortis ſenſus, ab aucta cordis reſiſtentia, nunquam fere affligit ægrotos: epilepticos inſultus hactenus infantibus acceſſiſſe vidit nemo. Abſoluto hoc morbi ſtatu parva hinc inde 3tio, 4to, 5to, 6to imo & 7timo ab inſultu febris die rubicantia quædam apparent puncta, quæ ſenſim augentur, tument, veſiculæque fiunt, primo plerumque ad vulneris inflicti viciniam, dein faciem, & ad reliquas denique corporis partes,

partes. Primo ſubinde aut ſecundo die jam effloreſcunt puſtulæ, hâc tamen ſemper cum diſtinctione, ut, quibus citius apparent, illis etiam ſint pejores, quibus vero ſerius, mitiores. Excitatæ ſic variolæ, ut plurimum benigniſſimi ſunt genii, fere ſemper de diſtinctarum genere, nec numero multæ, quibusdam decem, viginti aliis, aliis triginta contingunt, raro centum, rariſſime ad ducentas erumpunt: LE DUC ſexdecim tantummodo fuit notatus, quarum binæ in facie, per pectus & dorſum diſperſæ erant reliquæ. Quod vero in epiſtola TIMONII ad D. WOODWARD notatum legamus, anno quodam, cum immaniter graſſarentur Byzantii confluentes ex epidemia variolæ, inoculatos gravioribus fuiſſe affectos malis, ſed ſine funeſto tamen operationis effectu, deteriori ſolum eſt adſcribendum contagio: prout enim illius eſt indoles vel mitis vel acerba, varie etiam agere conſuevit. Illud autem, quod de ſua affini 17 annorum puella refert exemplum LE DUC, quod ſcilicet tam copioſo variolarum numero fuerit notata, ut totum fere corpus inde fœdaretur, eo minus admiror, quoniam ipſemet aſſerit, omnes, qui pleni erant habitus, vel quorum compages erat valida, vel temperamento gauderent

derent calido, è quorum cenſu præfata erat puella, longe plus & pluribus cum ſymptomatibus illo morbi laboraſſe decurſu; & facile credo, venæ ſectionis forte defectu confluentes ſubortas eſſe variolas, eademque ſymptomata: cum ſimiles cauſæ ſimilem ſemper ex phyſicorum teſtimonio producant effectum; quamvis hic mitius, quia variolarum quoque virus eſt mitius. Accidit interdum, ut ex inſitione nullæ penitus appareant variolæ, vel ob non præexiſtentem varioloſam in corpore diſpoſitionem vel ob enervatum fermenti robur: quid igitur mirum? ſi poſtea, graſſante populariter morbo, corripiantur promiſcue ejusmodi corpora, licet inſitionem paſſa, communi cœterorum ſorte. Inſertionis loca in maculas puſtulasque fere ſemper evadere ſolent: quibusdam vero absque præviis maculis in purulenta excreſcunt tubercula; nonnullis in apoſtemata degenerant majora, copioſam puris effundentia quantitatem: non ſemel eadem loca in pedibus præcipue ſummo cum dolore intumeſcunt, pureque effuſo ſubſident, iterumque in tumorem attolluntur, quibusdam, rariſſime tamen, ad glanduloſas partes & emunctoria poſt aliquod tempus emergunt abſceſſus, ſuppuranturque pau-

H latim,

latim, ludente ſic in diverſiformi corporum craſi naturâ. Secundâ ab eruptione die ægri jam melius habere incipiunt, febris cum reliquis ſymptomatibus diminuitur: tertio ad ſummum die finitur eruptio, vulnuſcula ante quaſi coalita aperiuntur & ſuppurantur abundantius, ſuperveniens ſecundaria febris rariſſime excruciat ægrum. Subinde, quando materia eſt copioſa, terminantur omnia felici reſolutionis viâ, puſtulæque quaſi diſparent nunc ſerius nunc citius, pro ratione ſcilicet primarum periodorum, pro diverſitate inſitarum variolarum genii. Ubi vero ſuppurantur, candidæ primo apparent puſtulæ, rubro præditæ mox circulo ſenſim flaveſcunt, & exſiccatæ tandem non in lemas coriaceas, nec in denſas abeunt cruſtas, ſed ſub levis ſqammulæ forma excidunt, nullis remanentibus ſtigmatis vel foveis: plena potius & æqualis ſpectatur cutis, quam prius obſederant puſtulæ: rubet tamen ut plurimum per diem unum aut alterum. Summum revera hoc elegantioris ſexus beneficium; formam enim ſuam, ut patet in circaſſiis, hinc non læſum iri, certo ſcire poſſunt. Integrâ fruuntur præterea ſalute ægri, ſuntque liberi à timore variolas unquam contrahendi. Circa regimen porro notanda ſunt:

In

In principio eruptionis lectum cuſtodiat ſub eodem, ut antea dictum, regimine æger: eodem coopertus ſit ſtragulo, quo ſanus: facilior reddenda etiam eruptio infuſo quodam thee vel meliſſæ, vel decocto Radic. gram. vel ſcorzon. & paucâ confect. de Hyacinth. vel ſolo lap. cancr. pulvere, vel aliquot nitri granis mane omni & veſpere. Eruptione finitâ poma cocta ſunt concedenda ægro, dandum ter vel quater per diem infuſum theiforme cum lacte: exſiccatis fere puſtulis, & (ſi adſit) ceſſante febre ſecundariâ, uti ante operationem catharcticum antiphlogiſticum præſcribatur, poſt tres dies reiterandum; & ſi temperamentum ſit ſanguineum uno aut altero poſt exhibitum laxans die mittendus eſt ſanguis ad 5. 6. circiter ℥ias. Experientiâ conſtat ad præveniendas funeſtas ſequelas ſubinde neceſſarium fuiſſe, 5. 6. vicibus corpus expurgare, interponendo ſemper poſt quamlibet evacuationem 4. vel 5. dierum intervallum. Quodſi vero præter intentionem in morbi hujus decurſu, alius ſubintraret morbus, iisdem remediis, ac in variolis naturalibus, malo eſt obviandum. Qui plura de his legere deſiderat, evolvat *journ. helvet, britanniq.* BUTINI, de LA CON-

DAMINE, PYLARIN. LE DUC. Et ſic finitur totum inoculationis negotium: Certiores nos hæc reddunt, ſi exacte obſervantur, quæ dicta ſunt hactenus, operationem ſemper exerceri poſſe ſine ullo funeſtorum accidentium metu. Probat hoc potiſſimum alma virorum eruditiſſimorum ſedes Anglia, & famigeratiſſima Geneva, ubi hodiernis temporibus variolæ transplantantur cum ſucceſſu ſemper exoptatiſſimo. Experientiæ patrocinatur ratio ipſa, quæ manifeſte nos edocet variolas artificiales tam periculoſas eſſe nequaquam poſſe, quam ſunt naturales. Suppono interim in recenti adhucdum hærere memoria, quæ ſupra ad ſcopum hunc facientia attuli. VATERUS celeberrimus in Wittenbergenſium Univerſitate Profeſſor, ita ratiocinatur in diſſertat. Cit. de variolarum inſitione è principiis phyſiologicis & pathologicis examinata, rationali, tuta atque utili demonſtrata: At longe plura adhuc ſunt momenta, quæ transplantationis hujus modum rationalem, tutum omnique periculo carentem confirmant. Conſideremus ipſius materiæ inſitione communicatæ naturam, ejusque à contagio communi diverſitatem, & ultro patebit, ejus operationem multo fore mitiorem,

rem, quam effluviorum è corporibus morboſis exhalantium. Componitur enim contagium, quod tranſpiratione & expiratione ab ægris procedit, è corpuſculis attenuatis, rarefactione reſolutis, & propterea maxime inquietis, operoſis atque activis, illudque à ſanis corporibus exceptum, non poteſt non vehementiorem maſſæ ſanguineæ commotionem & confuſionem inducere, quam materia iſta inſitione communicata; ob ſubtilitatem enim ac tenuitatem ſummam partium auram contagioſam componentium, harum acredo exacerbata, venenorum inſtar compagem ſanguinis deſtruit, viſcera interna graviter afficit, atque hinc tot mala inducit, inprimis ſi ab ægro variolis malignis laborante proveniat. Venena enim quo ſubtiliora; eo pejora magisque infeſta deprehenduntur. Materia autem illa purulenta, quæ in transplantatione ad alios transfertur, præcipue ex variolis benignis deſumpta, maturatione jam tum blandior & mitior, ac reſolutis diſperſisque per tranſpirationem particulis agilioribus & tenuioribus effœta reddita, tales turbas edere amplius nequit. Eſt enim maturatio nihil aliud, quam ſeceſſus impuritatum, circulo vitali ad ambitum corporis expul-

 ſarum,

ſarum, earum quidem craſſiorum, quæ poros cutis pervadere nequeunt, reliquis tenuioribus per tranſpirationem ejectis. Quæ etiam ratio eſt, quod natura, criticá hac evacuatione bene ſuccedente, ſublevetur, ſanguis poſt purificationem illam ad quietem redeat, & omnia ſymptomata noxia remittant. EMANUEL TIMONIUS *l. c.* pariter, cur & quomodo variolæ alioquin periculoſæ & perſæpe lethales, ex inſitione absque ullo periculo excludantur, doctiſſime oſtendit. Variolæ, inquit, communes vel concurrente pravâ aliquâ ſpeciali aëris diatheſi ſuſcitantur, vel ab effluviis è varioloſo corpore emanantibus per contagium propagantur. In primo caſu miasma malignum aëreum; in ſecundo virulenta contagii corpuſcula indolis probabiliter ſalino-ſulphureæ, ſtatim ac per reſpirationem hauriuntur, ſpiritus ipſos & labe quidem teterrimâ afficiunt, ſubſequenter autem maſſam ſanguineam & lympham vitiari &c. ſicque continentia, contenta, & impetum facientia, quorum triumviratu humani corporis regitur respublica, unâ eâdemque involvi utplurimum ruinâ, indeque malorum Iliadem in hominis perniciem pullulare eſt manifeſtiſſimum. At vero longe aliter ad

rationis

rationis trutinam revocata ſeſe habet inſitio. Nec enim ſpiritus infici, nec lymphæ, vel ſanguini ullam labem teterrimam inuri, nec ſolidis aliquod vitium communicari, qui variolarum artificialium agnoſcit naturam, & vel ideo ſymptomata omnia eſſe leviſſima, haud denegabit; Contagionis enim hujusce fermentum, non ſpirituale, non aëreum & acutum eſt; ſed humorale iners ac pigrum: Venena autem quo ſubtiliora, eo pejora; ratione igitur improportionis nulla inter fermentum hoc, & ſpiritus eſſe poterit lucta. Pus equidem variolarum in ipſa ſubſtantia ſanguini immediate infuſum ſtatim in largum veluti pelagum exceptum diluitur, involvitur, abſorbetur, obtunditur, ſic illud miteſcit, ſic in manſuetiorem indolem cicuratur. Contagioſæ iſtæ particulæ ſanguinem ingreſſæ ſtatim ſibi congeneres varioloſi ſeminii particulas ſanguini à nativitate inditas inveniunt; iis igitur confermenteſcunt, ſed invicem combinatæ ac complexæ haud amplius ſui juris ſunt, ut ulteriores excitent turbas, regiam vitæ petant, ſpirituum theſauros diripiant; nam mutuis compedibus conſtrictæ fixantur, præcipitantur, craſſioresque & hebetiores fiunt, quam antea fuerint. Statim igitur

 volu-

volubilioribus aquearum particularum globulis tanquam aptis vehiculis ſuperincumbentes, ſanguinis motu à centro ad peripheriam tendente ſecundo veluti amne ad ambitum corporis protruduntur, eliminantur. Ex negatione fovearum & cicatricum palam eſt acres aculeatas, pungentes & corroſivas ſalini fermenti particulas à balſamicis ſtatim ſanguinis globulis obtundi, ſpiculis ſuis orbari & hebetiori figurâ modificatas, vi veluti mochlicâ expelli. Integra interim ſervatur maſſæ ſanguineæ textura, inviolata conſiſtentia. Nullam hic vides fuſionem, nullam grumeſcentiam, nullum corruptorium, aut deſtructivum motum; In inſitione enim tantummodo ſanguinis fermenteſcit, quantum impuro à puri conſortio ſeparando ac per deſpumationem extrudendo ſatis eſt. In hoc fermentationis motu ſolum per undulationem quandam leviter aliquando afficiuntur ſpiritus, lympha, & ſolidæ partes, & ſi quæ ad iſta contagii particulæ perveniunt, certe, quod inſitionis adumbrat metaphora, nonniſi ſylveſtri acrimoniâ privatæ ac veluti dulcificatæ pervenire poſſunt. Ita Timonius, ſed fuſius. Agnovit hoc utique immortale univerſitatis Lugduno-batavæ decus BOERHAAVIUS

VIUS, qui in aureis ſuis Aphorismis ita loquitur: vulgatâ quippe methodo nullus niſi ſponte emergit. Prophylaxis inſitiva videtur ſatis certa. Agnovit altera Medicinæ in Germania columna HOFFMANNUS, qui ait: quo etiam fundamento nititur cum fructu ab Anglis potiſſimum inſtituta variolarum inſitio &c. Agnovit illuſtre orbis eruditi ornamentum de HALLER, cujus authoritatem allegat D. TISSOT M. D. in alma Monspelienſium Univerſitate, in tractatu ſub titulo Inoculationis juſtificatæ. Agnoſcit hoc etiam cum aliis celeberrimus Vir ac Dominus D. PHILIPPUS HENRICUS BOECLERUS, in Univerſitate patria Medicinæ Profeſſor, Præceptor meus ſummo pietatis cultu ad cineres uſque proſequendus, cujus conſilio hanc qualemcunque conſcripſi opellam. Agnoſcunt plures adhuc, imo agnoſcere debent omnes, quotquot Medici rationales vocari, nec ſanæ rationi, nec ſtabilitæ diu experientiæ volunt contradicere: Utinam, pudet revera dicere, utinam non panico terrore perculſos, varia, ſed futilia omnia, quæ objiciuntur, revocarent argumenta. Ad hæc ſtabilitâ nunc Theſi, examinanda & diluenda me accingo.

§. XVII.

Pugnatum hactenus ſatis eſt eminus, nunc quoque decertandum eſt cominus. Tela, quibus utuntur Adverſarii, ex quadruplici potiſſimum deſumpta ſunt pharetra : ex Religione, Experientia, Ratione, & Politia. Primum cedamus Religioni locum. Fateor ſimpliciter & cæce Religioni obtemperandum, ſed tamen & prudenter: ſimplices nos decet eſſe ſicut columbas, ſed ſimul & prudentes, ut ipſa nobis inculcat veritas incarnata, ſicut ſerpentes : ſola ſimplicitas columbina ſerpentum deſtituta prudentia, aut hæc illi fortunato non deſponſata connubio, ad varios te ducet inextricabiles labyrinthorum anfractus. Simpliciter igitur, ſed & prudenter ſimul credendum ; non enim omnes ſancti, qui calcant limina templi, nec omne contra Religionem eſt, quod primâ fronte illi jactatur contrarium : laneis hic incedendum eſt pedibus, nec quidquam ſine prævio & rigoroſo examine temereque eſt decidendum. Ego, qui & Medici & Theologi ſine jactantia titulum jure mihi arrogo, ab omni ſectarum errore alieniſſimus breviter diſquiram, num Religioni inoculatio quidquam contineat contrarii. *Stultum eſt*, inquiunt, *imo*

illici-

illicitum, petulanter procurare morbum illi, qui alias bene valet. ℞. Sine neceſſitate, ſine gravi ratione morbum procurare ſtultum eſt & illicitum C. durâ, ut ita dicam, ſuadente neceſſitate, ad majora & evidentiſſima præcavenda malorum genera, ad collocandam in ſalvo vitam, ſtultum eſt & illicitum N. pernego. Pricemum fecerit facile nemo, niſi, cujus cerebrum humani aliquid paſſum eſt, alterum amplectentur omnes, quibuſcum ſana eſt ratio. Nunquid hoc ipſum quotidiana indubitatum facit experientia, dum plenum forte cruditatibus ventriculum vel emetico vel catharctico quodam ſine ſcrupulis evacuamus, aut ſanguinem mittimus, aut veſicatoria applicamus, aut manu ferro armatâ corpus humanum impune petimus, lædimus, in mortis periculum ſæpe vulnerando deducimus. Variolæ e.g. epidemice graſſantes (hoc enim potiſſimum tempore inſtituenda operatio) fere omnem longe lateque devaſtant viciniam: in tam luctuoſis me pariter conſtitutum video circumſtantiis, in quibus certius ſemper expectare poſſum nihil, niſi, quod eadem lue correptus, naturæ ſim ſoluturus tributum, aut certe periculoſiſſimis exponendus accidentibus: quis me contra

contra Religionem agere dicet, ſi, relictâ periculoſiori viâ & electâ ſecuriori, hoſtis inſidias, ne ab illo præveniar, mature præveniam. Quia funeſtum in corpore circumfero variolarum fomitem, ne momento quidem in activitate jam poſito miaſmate varioloſo ſecurus eſſe poſſum, ne infectus contagio äer, per os, nares, & poros attractus tantâ violentiâ inflet & accendat hærentem in corpore fomitem, ut incendium nullâ arte oriatur extinguendum: Nunquid Religioni magis eſt conveniens, inflicto leviter vulnere ſecundum ordinatæ charitatis, quæ à ſeipſo incipit, leges, à præſentaneo ſeſe vitæ periculo præſervare? & præterea quis neſcit à matribus & nutricibus ipſos ſæpe infantes in variolis benignis in infectorum cubicula introduci, ut variolas contrahant, imo frequenter ſuperſtitioſo plane modo, ſine conſcientiæ remorſu, numeratâ emant pecuniâ, ſicque permittente Deo morbum ipſum in ſalutarem convertant medicinam. *Sed divinam tentas per inoculationem providentiam: cur non relinquis potius totum naturæ negotium? qui tot jam retro ſæculis providit benigniſſimus rerum omnium moderator Deus, & nunc quoque providebit.* Specioſum magis quam ſolidum

hoc

hoc revera argumentum eſt, quod ſtolidas fataliſtarum nugas, trita prædeſtinatianorum rigidorum ſapit & recoquit deliria. Itane firma in Dei providentiam fiducia nobis prohibet effugere ſanioribus cautelis præſentiſſima noſtris obverſantia oculis mala? cur igitur ſtulte, ut lapſos de cœlo grandines evites, te ſubducis, quæriſque latibula? Itane admiranda hæc numinis ſupremi providentia omnem in Medicina proſcriptam vult cautelam, prophylaxin omnem? cur igitur tam anxie circa vernale tempus ſcopo præſervatorio expetis à Medico remedia, cur tam ſollicite curas ſic dictas majales obſervas? cur quâvis æſtate Thermas petis licet remotiſſimas? forte non ut dubiæ ſuccuras ſanitati, ſed ut temporum genio indulgeas, & ex aliorum conſortio voluptatem capias? ſicque iter non neceſſitatis ſed animi recreandi gratiâ haud ægre ſuſcipis, ſimillimus illi, qui acutiſſimo præditus viſu citra neceſſitatem vitris opticis utitur: cur non totum relinquis naturæ, aut providentiſſimo creatori negotium &c. Turcæ fato ſuo inevitabili addicti hanc neglexerunt quondam inoculandi methodum, ſed ſuo damno nunc ſapientiores, ut refert CASTRO, nulla fati habitâ ratione, avide nunc illam ample-

amplectuntur. Theologi Anglicani, prædeſtinationis cœteroquin defenſores acerrimi, ſine ſcrupulo operationem iſtam omnibus ſuadent, & jamdiu civitate inter plauſus & jubila donarunt. Ipſi potius divinæ providentiæ grates referendæ ſunt humillimæ, eo quod poſt tot retro ſæcula, abſconditam oculis noſtris inoculationem nunc clementiſſime pro ſecuriſſimo contra variolarum naturalium rabiem præſervatorio illam nobis voluerit reddere manifeſtam: ipſa ipſa eſt, quæ nobis hocce offert remedium; caveamus potius, ne illo turpiter rejecto, contra illam temerarie peccemus. *Crudelitatem tamen*, reponunt, *olet, periculoſum communicare morbum illi, qui forte nunquam illum fuiſſet contracturus.* ℞. Debitæ ſi adhibeantur in operando cautelæ, artificiales variolæ nequaquam dici poſſunt periculoſæ, aut minimam olere crudelitatem; variolas enim artificiales comparatas naturalibus & earum ſymptomatibus quis, dixerit periculoſas? inciſionem levem, pulicis morſui fere æqualem, febrem leniſſimam, pauciſſima ſymptomata intra 24 horas evaneſcentia quis crudelitatem appellitârit? Funeſti eventus, quotquot citati ſunt hactenus ad conflandum inoculationi odium nehilum

lum probant, ſed potius craſſæ imprudentiæ nimiæque præcipitationi eorum, qui inoculationem inſtituerunt, aut necdum ad ſummum perfectionis gradum aſſurgenti methodo, aut malevolorum hominum mendaciis, ut probat TIMONIUS, ſunt adſcribendæ. Quis ſpecificam veneris domandæ virtutem damnabit Mercurii, quod ille, abſque debitis adhibitus cautelis, inter ſalivationem nimiam, ſudoreſve copioſiſſimos animam ex corpore eliminarit? quis opii laudibus detrahet quidquam, quod imprudens illius uſus multis jam ſomnum & quietem conciliaverit ſempiternam. Alteram quod concernit partem; falſum omnino eſt, communicari morbum illi, qui nunquam fuiſſet illo infectus; experientiâ enim conſtat, neminem hactenus variolas contraxiſſe, niſi diſpoſitio ad illas in corpore adfuerit: nemoque hactenus eſt inventus, qui poſt inoculationem rite inſtitutam, nullis puſtulis etiam notatus, illis unquam denuo fuerit affectus: prærogativa ſane, quâ gloriari nequeunt unquam, qui hoc morbo necdum tentati, in perpetuo fluctuant vitæ amittendæ terrore: hoc ut ſeſe liberaret, quo continuo agitabatur bonus ille ſenex ut, refert BUTINI l. c. p. 55. Londini primus erat,

qui

qui ſe ſponte ſubjecit inoculationi, ut exiguo vitæ adhuc ſuperſtitis ſpatio ſecurus poſſet vivere. ℞. 2do cum eruditiſſimo vinconiæ in Anglia Epiſcopo ad majorem inoculationi conciliandam authoritatem: variolæ morbus ſunt fere univerſalis, cui providentia divina univerſum genus hominum ſubjicere voluiſſe videtur, & ſane numerus eorum, qui harum inſidiis & laqueis præter naturæ ordinem evaſerunt, tam eſt exiguus, ut vix exceptionis nomen à lege communi mereatur; quia igitur in incognitis uniuscujusque fere hominis penetralibus periculoſus latet variolarum fomes, tutius reputandum eſt, eligere favens illum excitandi tempus, quam expectare inconſulte aliud, quo peſſimæ conditionis variolæ, & maligni moris internecino mortis genere vagantur, & aperta lethi ſpecies cuique ante oculos verſans præter expectationem ſuas omnibus ita ſtruat inſidias, ut æquivoca mali genium occultantia ſigna, omnem remediis præcludant aditum. Inde cum D. DE LA CONDAMINE ita quæro ex adverſariis: licetne homines à morbo crudeliſſimo, periculoſiſſimo & fere univerſali, fere inevitabili præſervare communicando illis morbum leviſſimum, fere nullum dixero melius, centies

centies millies minus periculoſum, cum exactiſſimis cautelis, ſub prudente experientiſſimi medici directione? *Quidquid ſit, non eſt faciendum malum* ajunt, *ut procuretur bonum.* Falleris, quisquis ita loqueris, neque diſtinctam concepiſti inoculationis ideam & hiſtoriam. Inoculationem malum eſſe, en hoc eſt, quod tibi probandum incumbit, quod, quia præſtare non vales, nihil agis. Aſt demus etiam hoc, quia ita vis; ſed ut æquivocationi obviam ſtatim eatur, diſtinguendum eſt inter malum morale & phyſicum, de illo intellige axioma, illud utique faciendum nunquam: non ita ſe res habet cum malo phyſico. Malum phyſicum eſt deſtruere ædificia; & quoties id factum, ut ab incendio integra præſervaretur civitas: ſubmergitur provincia, munitiſſima deſtruuntur fortalitia, radicitus excinduntur ſilvæ, (mala profecto phyſiciſſima ſi vis) ſed quis Theologorum ita deliravit unquam, ut illud prohiberet, ſi inde hoſtium inſidiæ præcaveantur. Nunquid advenæ ex regionibus vel urbibus peſte infectis ſine ullo ſcrupulo, niſi ſponte recedant, occiduntur? num inoculatio hiſce malis, publicis etiam legibus comprobatis, comparari poteſt? *Eſto igitur,* reſpondent Adverſarii, *communicetur per nos licet varioloſum venenum; aſt quoties*

omnibus adhibitis cautelis puſtulæ non comparuerunt? nonne latens interea venenum funeſtas debet ludere in corpore humano tragœdias? Unam aſſerti tui Adverſarie quæſo cede experientiam, & victas tibi lubens porrigo manus. Tot jam inſtitutæ experientiæ nihil hucuſque funeſti detexerunt. Ergo. Neque venenum ſtricte loquendo dici poſſunt variolæ artificiales, ſed ad ſummum, ſi placet, venenum ejusmodi, cujus vires omnino ſunt fractæ, quod, non invento fomite varioloſo, facile per tranſpirationem inſenſibilem diſſipatur. Id quod patet ex differentia partim coloris materiæ in puſtulis contentæ, qui in principio albus, in fine vero maturationis flavus eſt: partim ex fœtore, qui inchoante maturatione magis, quam poſtea percipitur &c. *ergo*, inferunt Adverſarii, *ad ſpuriarum variolarum claſſem pertinent artificiales.* ℞. Referas non contradicam, ad quamcunque volueris claſſem; ſed hoc obſerva diſcrimen, ſpurias regulariter non eximere à ſecundo novoque inſultu, uti artificiales. Ex dictis facile difflantur, quæ de ipſa materiæ inutilitate, indole putredinoſa, noxia &c. contra experientiam opponit BAUER in ſua *diſſert. Aſt infundendo virus varioloſum, non timendum, ne cum ipſo fermento germen alterius morbi vel hæreditarii*

vel

vel accidentalis non ſine periculo infundatur? ℞. non timendum. D. KIRKPATRICK cit. *in journ. brit.* 1754. p. 401. erudite diluit hanc objectionem. Reſpicit ipſe omnia morborum contagioſorum germina, quaſi totidem diſtincta à ſe invicem, ſicut diverſa plantarum genera. Materia varioloſa ſpeciale hoc in ſe continet variolarum germen, quod aliud producere poteſt nihil, niſi variolas. Morbi hæreditarii alio non communicantur modo, niſi quo ſunt tranſmiſſi, de matre ſcilicet ad infantem. accidentales quoque nonniſi unico medio ab uno ſubjecto perveniunt ad alterum, cum ipſorum germen ſub ſingulari latet involucro. Concludit denique præfatus Author, non magis timendum eſſe, ne cum fermento varioloſo communicetur morbus alius, quam ſexus mutatio, ſi à puella deſumptæ puſtulæ inſererentur maſculo. Nihilominus ut chimerici hujus periculi terror penitus auferatur ex timidiuſculorum animis, inoculationi ſubjecti ſunt in Anglia quidam ultimo addicti ſupplicio, quibus deſumptum ex lue venerea laborantium corpore pus eſt inſertum ſine ulla funeſta ſequela. *journ. Helvet.* 1751. p. 191. *Saltem non eſt conſultum operationem hanc adornare hoc ex capite; quoniam facile accidere poſſet, ut inde civitas integra,*

imo provincia tota hâc lue corriperetur propagato ubique contagio. Timorem mitte, non is ego ſum, qui ſuaderem facile ſine ratione & certis ſub circumſtantiis exercere inoculationem, niſi epidemice graſſantibus variolis, & quidem vel ab initio vel in fine epidemii, ubi variolæ plerumque mitioris ſolent eſſe indolis & benignioris. *Inſtituatur,* regerunt, *igitur tempore, ut ais, quo variolæ graſſantur benigniores, nunquid tamen habitus corporis, cui illæ mediante inoculatione communicantur, in eo ſtatu poteſt eſſe collocatus, ut varioloſa materia benigna, in corpore inoculati mutata, malignæ naturam induat, ſicque malignæ indolis variolæ mortem accelerantes gignantur, ſpesque omnis eludatur, & inanis plane reddatur.* ℞. Si debitas adhibes cautelas, ſi corpus bene præparas N. Aude, nil certe pertimeſcendum. *Quoties autem accidit, ut benigniores quamvis ſævierint variolæ, & harum contagio in alios fuerint propagatæ, nihilominus in malignas ex improviſo degenerarint? quoties in iisdem ædibus, in quibus plures eodem ſanguine ſati omnes intra octiduum variolis ita fuerunt correpti, ut maligniores experti quidam teterrimo hujus morbi genere conſumerentur? Nemo erit, qui ignoret, varioloſum miaſma tam diverſe ſuas diffundere vires, ut faveat aliis,*

aliis

aliis é contra crudeliſſimum & luctuoſiſſimum inferat exitium. ℞. De naturalibus variolis tibi ſermo eſt, bene habes: quid infers ? ergo idem de artificialibus tenendum. Conceſſo antecedente, N. paritatem. Ratio diſparitatis ex utrarumque differentia, ſymptomatumque varietate ſatis ſuperque jam demonſtrata in antecedentibus eſt manifeſta. In primo præterea caſu variolæ naturales ex improviſo male diſpoſitum, maleque, vel nullo modo præparatum aggrediuntur corpus: non ita variolæ artificiales; liberatum ſiquidem à cruditatibus per opportuna remedia inveniunt ventriculum &c. vide quæſo & altâ ſemper repoſta mente tene, quæ ſunt inculcata ſuperius. Ergo. *Diverſitatis variolarum naturalium cauſæ*, obſtrepis, *nulla ſaltem in re alia quam in certa humorum craſi, prout in hoc vel in illo loco ſeſe exerit, videntur eſſe quærendæ.* Et quid inde ? *imo vero, ergo, cum nemini tanta perſpicacia ingenii, acieſque judicii contigerit hactenus, ut in habitum corporis illorum, qui anceps variolarum tranſplantandarum diſcrimen ſubire haud detrectant, curatius & altius penetrare licuerit, facillimo accidere poterit negotio, ut hâc variolarum inoculatione peſſimæ notæ excitentur variolæ, ſicque ægri, quibus aut variolarum furor peperciſſet om-*

nino, aut quos eædem, humoribus conſtitutis melius, excepiſſent benignius, multo maturius, quam per ætatem licuerit, properare mortem cogantur. In re igitur dubia tantiſque difficultatibus & eventu triſtiori ſæpius obſeſſa, nihil potius agendum, regulæ prudentiæ præcipiunt atque inculcant, præſertim cum in minimis etiam, nequid præter fas & æquum ſuſcipiat, maxime ſollicitum eſſe oporteat medicum. ℞. Cum toto hoc, quo inoculatio inſtituta eſt tempore, nequidquam horum à viris fide digniſſimis fuerit obſervatum, ficulneo hoc argumento, ne latum unguem ex quieta moveri me patior poſſeſſione. Quid quæſo Theſſala illa mulier operatrix feliciſſima de his omnibus ſcivit, & tamen illi, fortunatiſſimo ſemper cum eventu, é voto ſucceſſit operatio. *Inoculationem valde ſuſpectam reddit diſſenſus operationis hujus patronorum in determinanda materiæ, quæ ſanguini inſtillanda eſt, quantitate; alii enim cum PYLARINO unam, alii cum LE DUC octo, rurſus cum DE LA MORTRAYE alii 5 ſuadent inciſiones.* ℞. Fac modo quæ dicta ſunt ſupra, & nil time. Exigua puris, ſanguini inſtillata quantitas excitabit variolas, major adhuc nulli fuit detrimento, ait MAITLANDS. Non enim ut in *journ. britanniq.* 1754. *p.* 112. *mois*

mois de maj & de juin legere eſt, inſtillata veneni quantitas, ſed jam in corpore tanquam ſub foco latitans varioloſa materia in violentum coacta motum eſt accuſanda ceu malorum omnium origo. Numerus inciſionis jam eſt aſſignatus: Una inciſio ſuum edit effectum, duplex tamen præfertur. Vid. ſupra. Huc maxime facit, quod habet D. KIRKPATRICK, qui intra quatuor dies bis inoculare fecit natu minorem filiolum, eo quod crederet inciſionem nimis eſſe exiguam; his non obſtantibus omnia modo in inoculatione ordinario felici terminata ſunt exitu. *journ.* BRIT. l. c. *Pathologicum innumeriſque ſtabilitum exemplis axioma eſt: contraria contrariis curare convenit; ſed ſuo illud haud niteretur fundamento, ſi variolarum inoculatio conformis eſſet ſanioris Pathologiæ principiis: aut certe eodem modo in nephritide calculi, in podagra materia tartarea, vermes contra dolores à vermibus ortos, humanus ſanguis adverſus omnes generis hæmorrhagias, ceu totidem prophylactica ſpecifica, poſſent commendari.* ℞. Si calculi ſolentur nephriticos, ſi materia tartarea levamen adferat podagricis, ſi vermes ortos à vermibus profligent dolores, ſi ſanguis humanus cuicunque hæmorrhagiæ ponat obicem, quid obſtat?

quin prophylactico etiam illa ſcopo ſine cunctatione adhibeas? ſed cum nec ratio, nec experientia, ſicut inoculationi, tuis ſuffragetur remediis, tuum quoque erit, primum hujus rei facere periculum: ſi felix tuis reſpondeat conatibus ſucceſſus, crede primus ero, qui me horum remediorum tuique intrepidum profitebor patronum. *Saltem temerarii naturæ turbatores evadunt inoculatores, cum tamen ſana docet medicina medicos naturæ miniſtros & coadjutores eſſe oportere.* ℞. Quâ ratione probabitis viri boni, ſi nego, inoculatores naturæ coadjutores non eſſe. Fallimini ſane. Fruſtraneus eſt omnis inoculatorum labor, niſi natura, ut ita dicam, parata jam ad expellendum varioloſum in corpore humano abſconditum venenum, quaſi anxie expectet medicum, & auxiliares copias, ut à periculoſo, quem in ſinu fovet, hoſte mature liberetur. *Ergo turbatores tamen ſunt naturæ, quidquid agis.* ℞. Non aliter, imo forte minus, quam ille, qui pro incolumitate & ſalute ægroto exhibet medicinam. *Num vero quis certus eſſe poteſt ſe poſt inoculationem per omne reliquum vitæ tempus immunem fore à novo variolarum inſultu.* ℞. Cum Variolæ artificiales à naturalibus eſſentialiter non differant, certum omnino inde concluditur,

illos

illos, qui variolas receperunt per artem, non magis eſſe expoſitos ad illas recipiendas 2dâ vice, quam illos, qui illam contraxerunt naturaliter. Experientia inſuper facta in pluribus, reiterata operatio; ſed in vanum; qui ſemel vel una etiam puſtulâ ab inoculatione rite facta eſt notatus, variolas ſuſcepit nunquam. Chirurgus quidam oppidi cujusdam in Anglia, ut famam forte ſibi compararet inter eruditos, publice atteſtari non eſt veritus, quendam à ſe inoculatum variolas contraxiſſe naturales; ſed proprio teſtimonio deprehenſus eſt, neſcire, quid eſſet inoculatio. *Journ. brit. mois de mars & avril* 1754. *p.* 395. idem exemplum citat DE LA CONDAMINE, cui aliud æquale adjungit &c. *Vita ſaltem certo promitti non poteſt.* ℞. Riſum mihi moves. Medicus qui tibi emeticum quodam præſcribit aut catharticum, num vitam tibi certo polliceri poteſt? chirurgus, qui dentem evellit, an omne certo declinare poteſt periculum? lithotomus, herniotomus, aut alius operator ſuam in corpore perficiens operationem chirurgicam gravem præcipue, anne de vita te ſecurum eſſe jubere poteſt? annon funeſtum aliquod accidens medici induſtriam & conatum poteſt

 eludere?

eludere? annon ex dentis evulſione, uti jam accidit, tam horrenda ſupervenire poteſt hæmorrhagia, quam nulla ars poſſit compeſcere? & quoties ex gravi operatione non occubuit homo? quid prudenter concludis inde? & ſi morereris inter mille, non eſſet, cur angereris, feciſſes, quod veroſimillimum eſt, elegiſſes, quod eſſet tutiſſimum. Non poſſum non breviter injicere mentionem acutiſſimæ & veriſſimæ illius, quam primus fovit DE LA CONDAMINE *p.* 43. cogitationis. Quotcunque, inquit, intra 40 vel plures ab inoculatione dies ex inoculatis moriuntur, omnes ex inoculatione mortui dicuntur: ſed per ſummam profecto injuſtitiam; quis enim neſcit fragilem humani corporis machinam tot millibus expoſitam eſſe occultorum, & ne à ſagaciſſimo prævidendorum accidentium, ut ne momento quidem de vita ſecuri eſſe queant miſeri mortales: quomodo tam imprudenter exigere potes ab illo, qui tibi communicat per inoculationem variolas, ut pro vita tua audacter reſpondeat? intra annum, intra menſem, forte intra ſeptimanam fatis cedes, ſive inoculationi te ſubjicias, ſive illam repudies, nec, crede mihi, ſi ſtatuta à vitæ & necis moderatore hominibus ſemel moriendi advenerit

nerit hora, fatale mortis tributum propterea effugies, quia inoculatus. Contra vim enim mortis non eſt medicamen in hortis. Vides ex hoc L. B. quam inique agant cum inoculatoribus antioculatores. Eo fere recidunt, quæ tenera in proles parentum affectio movet argumenta. *Quomodo*, inquiunt, *filiorum ſuorum amantiſſimo perſuadebis patri, ut proli unicæ deliberato animo communicare permittat morbum, qui mortis cauſa poteſt exiſtere. Leve eſt*, pergunt, *quod incurrere periculum dicis inoculato; aſt moriatur inter centum, inter mille etiam inoculatos ſi vis unicus, & fatalis ordo meum tangat filiolum, quis inde dolor, quæ lacrymæ, quis læſæ conſcientiæ remorſus?* ℞. Cum illuſtri DE LA CONDAMINE, qui p. 50. ample de hoc argumento diſſerit, ſi parens ordinato ſuos proſequatur filios amore, profecto hæſitare ne momento quidem debet, ut proles ſuas majori eripiat periculo: id quod facili negotio nunc ſum demonſtraturus, & ſpero, fore, ut quisquis ab omni præjudicio liber, quæ modo ſum dicturus, examinaverit, in eandem ſine mora mecum diſcedat ſententiam: indubitatus ordinatæ parentum in liberos charitatis eſt canon, ut omne ab iis avertere allaborent periculum, quod, ſi avertere nequeant, ſaltem

tem quantum poſſibile diminuant, ergo & inoculationi quantocyus ſubjiciant. Conſequentiam negas. *Prob.* Variolæ naturales morbus ſunt fere univerſalis, tantâ periculoſorum ſtipatæ ſymptomatum ſyndrome, ut ex 100 v. g. illis naturaliter affectis vix evadant ad ſummum decem. Cum é contra ex 100, ſubinde 1000, qui artificiales contraxerunt, vix pereat unus. Ipſe nunc judica, ubi minus periculum, an in naturalibus an vero in artificialibus variolis: in his utique, ſi ſapis, dices. Infero: ergo hoc medium amplectendum, ergo variolæ ſunt inoculandæ. Allatam cape & perpende à DE LA CONDAMINE ſimilitudinem: binæ tibi præſentantur ollæ fortunæ, in alterutra ſortis periculum facere teneris abſolute. In olla prima inter 1000 e. g. ſchedas media pars funeſta. In ſecunda inter mille 20.30. ſunt notæ peſſimæ, quid agis? vel incumbit tibi neceſſario rapidiſſimum & profundiſſimum tranſmittere fluvium, cum evidentiſſimo, ſi nates, periculo; offertur tibi interim navis, aliquale quidem eſt diſcrimen ſubeundum, ſed millies minus, quam in caſu priore. Quid eligis? *melius*, inquis, *non tranſire.* Rides me, neque ſtatum concipis quæſtionis; non hic agitur, quid melius. Eligendum neceſſario unum ex duobus. Tam univerſales variolæ naturales, ut privile-

vilegiatorum numerus vix formet exceptionem : tranſeundus eſt fluvius : longâ experientiâ conſtat inter ſeptem nandi etiam peritiſſimos, unum ad minimum ſaltem à torrente abripi, qui navem conſcendunt ſæpe inter mille, vix unum. Elige nunc & applica, judicaque, an melius ſit naturæ ſolvere decimas, quam arti milleſimas. De omnibus his vide citat. TIMON. PYLARRINUM. MAITLANDS. VATERUM. DE LA CONDAMINE. BUTINI. JOURNAL BRITANNIQ. *Ann.* 1754. *mois de mars & d'avril, p.* 3. 82. *ſeq. de Mai & de juin p.* 105. *ſeq. Journal Helvetiq. Ann.* 1751. *mai. p.* 425. *ſeq. juin p.* 536. *Aouſt p.* 147. 171. *ſeptembr. p.* 307. *Ann.* 1754. *ſeptembr. p.* 247. Ego interim, ne L. B. patientiâ abuti velle videar, Ratione, experientiâ, & authoritate convictus VARIOLAS IN NOSTRIS ETIAM REGIONIBUS INOCULARE CONSULENDUM ESSE

CONCLUDO.